

DERSIM

Tunceli Kültür ve Dayanışma Derneği Yayın Organı Yıl:2 Sayı: 2 Ocak 1996

İdam Edilişinin 58. yılı...

Ali Kaya

Tunceli Kültürü

Ali Kaya, Tunceli yöresel tarihi ve Tasavvuf konularında araştırma çalışmalarını sürdürmektedir.

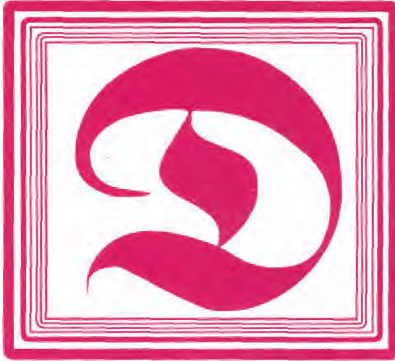
“Tunceli kültür ve sanat özelliklerinin korunmaması, gelecek kuşaklara karakteristik özellikleriyle ve otantik yapılarıyla aktarılmaması kaygısını taşıyorum. Türkiye'nin zengin kültür unsurlarından olan Tunceli kültür ve sanat değerlerinin kaybolmaması, geçmişin acımasız derinliklerine gömülmemesi için, kendimi bu güzel değerlerin korunmasına yardımcı olmak için araştırma, inceleme yapmayı zorunlu gördüm” diyen Ali Kaya'nın kitabı aynı zamanda Tunceli kültürünü ayrıntılarıyla gün yüzüne çıkarıyor.

325.000- TL

İsteme Adresi: Gençtürk Cad. Defteremini Sok. No: 2 Kat: 3/8 Laleli-İSTANBUL

Not: Kitabı, tutarını Ali Kaya 114491 Nolu Posta Çeki Hesabına yatırarak isteyebilirsiniz.

İSTANBUL SONUÇ DERSANESİ

- Anadolu Liselerine
- Kolejlere
- Fen ve Meslek Liselerine
- Süper Liselere
- ÖSS-ÖYS Sınavlarına Hazırlık

İstanbul Sonuç Dersanesi, Deneyimli öğretmen Kadrosuyla Hizmetinizdedir.

Tüm çalışmalarımız, geleceğimizin umudu ve güveni çocuklarımız içindir.

Adres: Eski Edirne Asfaltı No: 140 500-Evler-İstanbul

Tel: (0212) 616 64 83

DERSİM

**TUNCELİLER KÜLTÜR VE DAYANIŞMA
DERNEĞİ YAYIN ORGANIDIR**

Yıl : 2 - Sayı : 2 - Ocak 1996

SAHİBİ

Tunceli Kültür ve Dayanışma Derneği Adına

BAŞKAN

Selman YEŞİLGÖZ

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Selman YEŞİLGÖZ

YÖNETİM VE YAZIŞMA ADRESİ

Tunceli Kültür ve Dayanışma Derneği
Çarşıyolu Cad. Defter Esmi Sok.
No: 2 Kat: 3/B - Etiler - İSTANBUL
Tel: (0 212) 513 30 09

Avcılar Şube:

Marmara Cad. Ersoyler 2/1 Katı
Avcılar / İSTANBUL
Tel: (0 212) 895 11 60

Kartal Şube:

Ateylan Sok. Kazım Kıpçak İşhanı
No: 4/3 Kartal / İSTANBUL
Tel: (0 216) 385 29 34

Banka Hesap No:

Tunceli Kültür ve Dayanışma Derneği
Alibank - Aksaray Şubesi
DHS - 00231131017

Teknik Hazırlık ve Baskı:

SİSTEM OFSET

BU SAYIDA:

Merhaba 2

İ. Sabri Çağlayangil'in Anıları'nda Seyit Rıza 3

Yakılan ve Boşaltılan Bazı Köylerimiz 6

Dersim'de Gıda Ambargosu Devam Ediyor 8

Afları da Vuruyorlar 9

Kızılderili Reis'in Mektubu 10

Sistemin İkiyüzlülüğü

ve Satın Alınmak İstenen Alevilik 12

Derneğimizle Daha da Güçleneceğiz 14

Dersim ve Türkiye: 18

38'den Bugüne: 19

Güneş Yontan Çocukların İradı 24

Şiirde Dersim Dersim'de Şiir 25

Ahık Şiirler Anlatmasın Dersim'i 27

Adeto Tore Dersim: 28

Okur Mektupları 30

Basında Tunceli 32

Sizlere Yeniden Ulaşmanın Coşkusuyla Merhaba!

Yayın hayatının henüz başlangıcında olan dergimizin ikinci sayısı ile yine karşınızdayız. Fakat ikinci sayı gecikerek - gecikmiş olmanın özrünü ve hüznünü taşıyarak - çıktı. Bundan böyle, daha düzenli ve sistemli bir yayın hayatına sahip olacak. Dersim, bu inanç ve umutla yürüyecek gönüllerin doruğuna.

***

Egemen zorun saltanatı halkın acılarından doğan gücün karşısında büsbütün sarsılmaya, çürümeye mahkûm etmiştir kendisini. Saltanat sahipleri afallaşmış durumda. Bu yüzden daha saldırgan olmuş, iyiden, güzelden yana olan herşeye, herkese. Bu saldırganlığını pervasızca bir şekilde, asırlar boyu güzel, derin, köklü sevdaları beslemiş olan Dersim'e karşı sürdürmektedir. Dersim halkının yaşadıkları ve içinde bulunduğu durum içler acısıdır. Yaşamı akılalmaz acılarla dolu.

Bombalayarak yokettiğini sandığı köyler, yaktığı ormanlar, Kendisini yok edecek zoru ve baskısıyla topra-

ğından kopartılan binlerce insanın acısı, çığılığı, Katlettiklerinin o bereketli toprakları sulayan kanları, Yüreği Dersim(li)den yana çarpanların öfkesi karşısında tarih kayıtsız kalabilir mi? Hükmünü vermiştir tarih Dersimliden yana. İşte bu sayımızda yer alan yazılar, rengini, soluşunu Dersim'den alarak bu sayfaları ortaya çıkardı.

***

Yeni bir yıla daha girdik; umutla, sevinçle. Umutlarımızı Dersimce inancın gıdasıyla besleyerek, Munzurca aksın sevdalı yüreklere. Ve yeni yılı, umutlarımızı çoğaltarak yenilikleri güce dönüştürmenin coşkusu ile karşılayalım.

***

Dergimiz Dersim'in siz okurların her yönlü desteğine ihtiyacı var. Haber, yazı, fotoğraf yollayarak, abone olup abone yaparak her Dersimliye ulaşmalı ki, saklı kalan umutlarımız açığa çıksın.

Yeni sayıda buluşmak dileğiyle.

TUNCELİ KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ

DERSİM DERGİSİ

ABONE FORMU FİŞİ

Adı Soyadı : _____

Posta Adresi : _____

Posta Kodu : _____

Yurt İçi : 1.000.000 TL

Yurt Dışı: 120 DM

Abone bedelinin, Tunceli Kültür ve Yardımlaşma Derneği'nin Akbank Aksaray Şubesi DHR 0020113 / 01-7 no'lu hesabına yatırılması ve dekont fotokopisinin adresimize gönderilmesi veya (0.212) 513 20 49 numaraya fakslanması rica olunur.

Gençtürk Cad. Dafter Emiri Sok. No.2 Kat: 3/8 Laleli / İSTANBUL

Telefax: (0.212) 513 20 49

Dersim Direnişinin Önderlerinden Seyit Rıza, Erzincan'a geçerken yakalanır ve Elazığ'a getirilir. Burada Seyit Rıza ve arkadaşlarından yedisi idam edilir.

İdamlarında bulunan İ.Sabri Çağlayangil'in çok sonradan yayınladığı 'Anıları'nda

SEYİT RIZA

(...)

"Aradan aylar geçti Seyit Rıza ve çevresi yakalandı. Mahkemeleri sürüyor. İşte bu sırada Atatürk Diyarbakır'daki Murat suyu üzerinde yeni yapılan Singeç Köprüsünü açmaya gidecek, Elazığ'a gelecek. Karayoluyla Singeç Köprüsü'ne geçecek. Emniyet Genel Müdürü Şükrü Sökmensüer Bey bana diyor ki "Atatürk, Singeç Köprüsünü açmaya gidecek. Dersim hareketi bitti. Beyaz donlu altı bin doğulu Elazığ'a dolmuş. Atatürk'ten Seyit Rıza'nın hayatını bağışlamasını isteyecekler. Beyaz donluların Atatürk'ün karşısına çıkmalarına meydan vermeyelim."

1937 yılında resmi tatil günü cumartesi öğleden sonra, Atatürk pazartesi günü Elazığ'a gelecek. Bizden istenenler "asılacak asılsın" ve Atatürk'ün karşısına Beyaz Donlular çıktığı zaman iş işten geçmiş olsun. O dönemde Elazığ Valisi Şükrü Bey, Savcı Hatemi Senihi Bey, Emniyet Müdürü Serezli İbrahim Bey, savcı yardımcısı arkadaşım.

Şükrü Sökmensüer "Sivillerden Emniyet Genel Müdürlüğünün siyasi şubesinden istediklerini al. Atatürk'ün istasyondan halkevine kadar korunması da size ait" dedi. Başta Macar Mustafa olmak üzere altı kişi alıp yola çıktım. Trenle Elazığ'a vardım. Emniyet Müdürü İbrahim Beye gittim. Savcı için "kural dışı bir şey yapmaz, mümkün değil" dedi.

Savcıya gittim. Durumu kendisine anlattım. Bu konuda Adalet Bakanlığında da bir şifre aldığını, ama mahkemelerin cu-

Seyit Rıza ve Arkadaşları idam edilmeden önce.

martesi tatil olduğunu, tatilde ise sonuç alınmanın mümkün olmadığını bana bildirdi. Ve ekledi:

"Ben de mahkemeleri etkileyemem."

Oysa, biz mahkemenin kararını Atatürk gelmeden evvel vermesini ve geldiğinde Seyit Rıza meselesinin kapanmış olmasını istiyorduk. Ben bunu halletmek için Hükümet tarafından buraya gönderilmiştim.

Savcı yardımcısı hukuktan sınıf arkadaşım. Bana, "Sen valiye söyle bu savcı rapor alsın gitsin, ben senin istediğini yaparım" dedi.

Biz mahkemenin tatil günü işlemlerini ve alınacak sonucun infazını istiyorduk.

Savcı rapor aldı. Arkadaşım vekil olarak savcının yerine geçti. Mahkeme hakimini evinde buldum. Gittiğinde mahkemenin al-

Seyit Rıza ile birlikte idam edilen diğer direnişçiler:

- 1- Seyit Rıza'nın oğlu Resat Hüseyin
- 2- Şevkanlı Agha'nın Reisi Seydi Hüseyin
- 3- Yılkıran Agha'nın Reisi Komer'in oğlu Fındık
- 4- Demirci Agha'nın Reisi Celal'in oğlu Hasan
- 5- Kurayyan Agha'ından Ükiys oğlu Hasan
- 6- Mirza Ali'nin oğlu Ali

diği kararı yazdırıyordu. Hakimle konuştuk. Kendisi kararı daktiloya çektirmekle meşguldü. Devir, CHP devri. Herkes çekiniyor.

Hakim bana "cumartesi mahkeme toplanmaz, ancak pazartesi günü mahkemeyi toplar, kararı veririz. Salı günü de idam hükmülerini yerine getiririz," dedi.

O zamanlar dördüncü bölgede temyiz hakkı yok.

Abdullah Paşa, Sıkıyönetim Kumandanı olarak kararı tasdik edecek. O da "Yukarıdaki karar tasdik olunur" demiş, basmış boş kağıda imzasını. Yukarıya "Abdullah Paşanın idamı" diye yazsanız kendisi asılacak. Hakime dedik ki: "Bu dediğiniz gün Atatürk geliyor. Maksat hasıl olmuyor ki". Hakim "başkaca bir şey yapılamaz" diyerek kestirdi attı. Ben de kendilerine sordum:

"Sizin saat 17.00 den sonra davaya devam ettiğiniz olmuyor mu?"

"Ooo, çok oluyor. Gün oluyor, dokuzlara onlara kadar çalışıyoruz," cevabını verdi.

-Eee sondan beş saat ihlal ediyorsunuz da baştan beş saat ihlal etseniz, olmuyor mu? Yani pazar akşamı sahurdan sonra mahkemeyi açarız. Pazartesi günü 00.24 den başlıyor, dedim.

Hakim: Elektrikler kesiliyor, dedi. Ona da çare bulduk. Otomobil farları ile hapisaneyi aydınlatırız. Halkevine lüksler koyarız. Hakim bu defa: Sami'in yok, dedi. Ona da çare bulduk. Sami'in de getiririz. Kaç kişi asılacak? Onu karardan önce söyleyemem, dedi. Ama ekledi: Savcı 27 kişinin idamını istedi. Biz ona göre mi hazırlığımızı yapalım? Bilemem, dedi.

Beni Asmayı mı Geldin?

Ceza İnfaz Kanunu her asılanın ayrı bir yerde asılmasını, asılanların birbirini görmemesini emrediyordu. Bu şartı da yerine getirmeye çalıştık. Her meydana dört sehpa kurduk. Vali bir de çingene cellat buldu. Gece 12.00 de hapishaneye gittik. Farlarla çevreyi aydınlattık. Mahkemenin 72 sanığı

var. Sanıkları aldık. Mahkemeye götürdük. Çingene de geldi. Adam başına on lira istedi, "Peki," dedik. Sanıklar Türkçe bilmiyor. Mahkeme kararı açıklandı. Yedi kişi ölüm cezasına çarptırılmış, sanıklardan bazıları beraat etmiş, bazıları da çeşitli hapis cezaları almıştı. Kararlar okununca hakim ilamda idam lafını kullanmadığı ve ölüm cezasına çarptırılmaktan bahsettiği için verilen hükmü iyi anlamadılar. İdam "Tünne" diye bir vaveyle koptu. Biz Seyit Rıza'yı aldık. Otomobilde benimle Polis Müdürü İbrahim'in arasına oturdu. Jeep jandarma karakolunun yanındaki meydana durdu. Seyit Rıza sehpaları görünce durumu anladı. "Asacaksınız," dedi ve bana döndü. "Sen Ankara'dan beni asmak için mi geldin? Bakıştık. İlk kez idam edilecek bir insanla yüz yüze geliyorum. Bana güldü. Savcı namaz kılıp kılmayacağını sordu. İstemedi. Son sözünü sorduk. "Kırk liram ve saatim var. Öğluma verirsiniz", dedi. Bu sırada Fındık Hafız asılıyordu. Asarken iki kez ip koptu. Ben Fındık Hafız asılırken Seyit Rıza görmesin diye pencerenin önünde durdum. Fındık Hafız'ın idamı bitti. Seyit Rıza'yı meydana çıkardık. Hava soğuktu ve etrafta kimseler yoktu. Ama Seyit Rıza meydan insan doluymuş gibi sessizliğe ve boşluğa hitap etti.

"Evladı Kerbelayth. Bı hatayih. Ayıptır. Zulümdür. Cinayettir" dedi. Benim tüylerim diken diken oldu. **Bu yaşlı adam rap rap yürüdü. Çingeneyi itti. İpi boynuna geçirdi. Sandalyeye ayağı ile tekme vurdu, infazını gerçekleştirdi.** Oğlu yaşında bir subayı öldürecek kadar katı yürekli olan bir insanın bu mukadder akıbetine acımak zor. Ama ihtiyarın bu cesaretini takdir etmekten kendimi alamadım. Asabım çok bozuldu. Emniyet Müdürüne "Ben üşüdüm, otele gidiyorum" dedim. Seyit Rıza asılırken ilerden öğlunun da sesi geliyordu: "Kulun kölem olam. Sığirtmacın olam. Gençliğime acıyın, öldürmeyin beni!"

Atatürk'ten Papara Yedim

Ben çok kötü olmuşum. Otele döndüm iki daktilo sayfası yazı yazdım. Yazının başına da "Bi hatayih. Evladı Kerbelayih. Ayrıptır. Zulümdür. Cinayettir" yazdım.

Fakat biz bu işleri belki zamanında hal-

ledemeyeceğiz diye,

Atatürk bir gün sonra

Elazığ'a geldi. Treni

gece kör makasa

çekmişler. Uyuyor-

muş, kendisini uyan-

dırmamışlar. Ben sa-

bahleyin Atatürk'ün

treninden çıkan Ulus

muhabirine yazdığ-

ım yazıyı okudum.

Benden istedi. "Bas-

mazlar", dedim.

"Ver", dedi. Sonra-

dan Şükrü Kaya'ya

okumuşlar, "Olmaz"

demiş. Bu sırada

"Atatürk seni çağırı-

yor" dediler. Gittim,

kahvaltı ediyorlardı.

Bana bir resim gös-

terdi. Seyit Rıza'nın

sehpada sallanırken

resmi çekilmiş. "Bu

resim ne Emniyet

Müdürü?" dedi. Ha-

berim yok, dedim.

Öyleyse maiyetine

hakim değilsin dedi

ve ekledi. Çabuk git

bu resmin negatifini

bul, basılanları imha

et. Gittim, araştır-

dım. Bizim sivil poli-

simiz Macar Mustafa,

ben idam yerinden

ayrılırken resim çekmiş.

Bir yerlerde bastır-

mış ve Şükrü Kaya'nın

yaverine vermiş.

Şükrü Kaya'da Atatürk'e

iletmiş. O kısa ko-

nuşmada anladım ki,

Atatürk bu olayları de-

taylı olarak bilmiyor.

Bu tür olayları da sev-

miyor. Ve Atatürk demokrat tavırlı bir insan.

Ben hemen camları negatifleri basılanları

imha ettim. Resimlerden ikisini sakladım.

Atatürk'e gittim. Resimlerden birini kendi-

sine uzattım. "Emriniz yerine getirildi, de-

dim. " Hepsini imha edildi mi? Edildi efen-

dim. Yalnız iki tanesini

sakladım. Ne olacak

onlar? Müsaade eder-

seniz birini zat-ı dev-

letlerine vereceğim,

birini de kendime ali-

koyacağım. Sen bu re-

simleri ne yapacaksın

ki? Müsaade ederseniz

ilerde anılarımı yaza-

cağım. Atatürk, "peki,

bana ayırdığını ver,"

dedi. Verdim. Ve Ata-

türk trenden Halkevi-

ne hareket etti. Araba-

sına da binmedi. Be-

yaz donluların arasın-

dan yürüyerek geçti.

Benim ellerim cebim-

de ve iki elimde de ta-

banca yürüyorum. Be-

yaz donlular hiçbir şey

söylemeden bakıyor-

lar. Biri adım atsa, he-

men önleyeceğiz.

Neyse, Atatürk sağ sa-

lim Halkevine geldi ve

buradan Singeç Köp-

rüsüne hareket etti.

Ben de kafiledeyim.

Atatürk'ün Özel Ka-

lem Müdürü Velid,

"Görevin var mı?" de-

di.

Benim zaten canım sikkın. "Atatürk'ten

papara yedim, yok," dedim. "Öyleyse,

Harput'ta Arap Baba'ya gidelim" dedi. Biz

gittik ve çabuk döndük. Atatürk de Singeç

Köprüsü'nden akşamüstü döndü.

(...)

"Seyit Rıza, bir gün Dersim'deki aşiret reisleri- ni evinde toplar ve Dersim sorunlarını tartışır. Fa- kat buş köşeye kimin oturacağı tartışma konusu olur. Aşiret reisleri 'baş köşe' konusunda kendi aralarında anlaşmazlığa düştükleri için toplantı gerçekleşmez. Bu toplantıyı yapmak için, Seyit Rıza odasını yıkar, dörtköşe olan odasının yerine yuvarlak, köşesiz bir oda yapar ve soruyu böylece hal edilir"

(Yüre Halkından - DERSİM)

"Biz Dersim'de temizlik hareketine başlamış- tık. Bir mağarada bir aile bulduk. Dede, baba, anne ve 5-6 yaşlarında bir çocuk. Büyüklere orada süngüleyerek temizledik. Çocuğun ağzından bir şey alırsız diye öldürmedik. Çünkü biz Dersimli yetiş- kinlerin ağzından bir şey alamıyorduk. Onları he- men kesiyorlardı. Bilirdik ki yuv da birşey söy- lemiyecekler. Çocuk korkmasın diye, anasını, ba- basını ve dedesini keserken onu nazaklaştırmıştık. Çocukla dost olmaya çalışıyorduk. Yemek verdik, şeker verdik, yemiyordu. Bir ara üzerimizden bir uçağınız geçti. O, tuttuğumuz ve kusulu vaziyette bulunan çocuk hemen olduğu yerde gerildi, bir sopa aldı ve tipki bir tilfek gibi uçağınıza mışan aldı. Bu hareketine oldukça kızıştım. Emir verdim, 'te- mizleyin bu piç'i' diye. Askerler süngülediler ve ka- yalıktan aşağıya attılar."

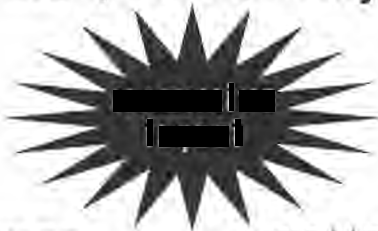
(Musâ Anter, Hatıralarım - Askeri Çiğiri yazdığı sıra- da Dersim Harekati'ne katılan Bülük Komutanı Seza- li'nin anlatımı)

*Yakılan
köylerimizden
Karataş Köyü.*

*Dersim'de süregiden askeri hareketler/operasyonlar tüm vahşetiye devam etmektedir
Zoraki göç, köylerin ve ormanların yakılması giderek bölgenin insansızlaştırılması gırla gidiyor.*

Son Yıllarda Dersim'de Estirilen Devlet Terörü Sonucu Boşaltılan, Yakılan Köylerimiz.

BOŞALAN KÖYLER

Büyükyurt (Hakis), Ballica,
Kıl, Doğantaş (Deşt), Ilıca,
Kapıbaşı (Dağyan),
Demirce (Dizi),
Yaylacık (Meskan),
Doğancık (Çap), Dokuzkaya
(Markasor), Eğribelen (Köhser),
Han (Kervan), Bali Mezrası

KISMEN BOŞALAN KÖYLER

Beytaş (Dalov), Dereova,
Yazgeldi (Hodik), Güneycik, Sap,
Dalıbahçe (İresi), Aşağıdoluca (A. Harik),
Geriş, Yıkılhan Mezrası, Kort Mezrası,
Sarıyayla (Cıvarık), Yayıkagıl (Kimsar),
Güzelpınar (Hosum), Değirmendere,
Günlüce (Kalman), Bostanlı (Panar),
Çevrecik (Sayrik), Ramazan,
Yukarıdoluca (Y. Harik),
Ayranlı (Keskuvar), Turnayolu (Holik),
Yiğitler (Kirik)

Bu köylerimiz tamamen boşaltılmıştır.

Bu köylerin yüzde sekseni boşal(tıl)mıştır.

Devlet, hincını savunmasız köylülerden çıkarmaya yönelmiştir.

**Yakılan, boşaltılan köylerimizin
sorumlusu devlettir.**

**HOZAT
İLÇESİ**

BOŞALAN KÖYLER

Koru, Karaçavuş, Boydaş(Şamoşi)
Yenibaş (Amutka), Kurukaymak (Kavgal),
Koçkozluca, Ormanyolu(Tağar)
Esenevler(Bezavut),Kalecik,
Ağırbaşak (Çölkerek), Yüceldi (Sırtıkan)
Akören (Ağveren)

KISMEN BOŞALAN KÖYLER

Uzundal (Floşa), Kavuktepe (Gevüler), Tavuklar,
Karaca, Taşılı(Torul), Sarısaltık(Derik)
MERKEZE BAĞLI MAHALLELER
Yeni Mah., Fikripaşa Mah., Hamidiye Mah.,
Köprübaşı Mah.

BOŞALMAMIŞ KÖYLER

Çığırılı (Zumık), Akpınar (Ağzonik),
Türktaner, Buzlupınar (Kirmek),
Balkaynar (Cemolar), Yenidoğdu(Kilise),
Geçimli (Ergan), İn, Çağlarca, Karabakır (Bargını),
Akmezrası, Altınçevre (İnciğa),
Yoğuntoprak (Tarnoti), Alıncık (Puhami),
Çaytaşı (Lolantanor), Dervişcemal,
Beşelma(Hopik), Dalören (Pakire)

KALAN KÖYLER

Yoncalı (Ortinik), Adaköy, Pulur Mah.,
Çakmaklı, Koyungölü(Kedek), Yeşilyazı

BOŞALAN VE KISMEN BOŞALAN KÖYLER

Ağaçpınar (Haçkirek), Akyayık (Solhasan),
Arslandoğmuş (Çirpazin), Aşlıca (Nanikuşağı),
Aşağıtornoba (Aşağı Kırmil), Büyükköy,
Çambulak(Kırgat), Çöğürlük (Bozikuşağı),
Gözeler, Havuzlu, Isıtma, Konaklar,
Öveçler (Kerdiz), Paşadüzü (Kodi),
Sartosun (Mistiuşağı), Şahverdi, Tatuşağı,
Tepsili (Mekikuşağı), Yakatarla (Zaruk),
Yamanlar, Yarımkaaya (Hamzikuşağı),
Yaylağünü (Arzumek), Yenişöğüt,
Yoğunçam (Tillek), Aktaş (Ağdaş),
Doludibek (Mamlis), Garipuşağı, Burnak,
Eğripınar, Hüllükuşağı, Hanuşağı,
Karayonca(Pardi), Kızık, Söğütlü, Topuzlu,
Yenikonak, Ziyaret

YAKILAN KÖYLER

Balveren (Kulikan), Bilgeç, Çat,
Çayüstü (Malmikrek), Dumantepe (Ağdat),
Eğimli (Maraş), Eğrikavak (Kalikuşağı),
Eskigedik (Birman), Güney Konak (Çarkperi),
Işıkvruran(Harsin), Kozluca, Köselor,
Kuşluca (Derik), Mollaaliler,
Otlubahçe (Gazikuşağı), Yazıören(Velolar),
Karaoğlan, Buzlu tepe (Kakbil), Elgazi, Halitpınar,
Cevizlidere (Merhop), Çalbaş (Birdo),
Karataş, Bilekli.

Ovacık - Haethirim Köyü (Ekim 1994)

Hozat - Hadişer Köyü.

DERSİM'DE GIDA AMBARGOSU TÜM HIZIYLA DEVAM EDİYOR

SİLEMLER KİTAP

Görüşüğümüz tüm insanlar ihtiyaçları olan gıda maddelerini alamadıklarını, zaman zaman aç kaldıklarını söylediler. 60 yaşındaki insanlar bile terör suçlusu olarak içeri alınıp işkencelerden geçiriliyor. Kış şartlarında verilmeyen gıda maddeleri neticesinde insanların aç kalması söz konusu. Bölgenin insansızlaştırılması başlıca hedef haline getirilmiş. Köyleri, ormanları yakmakla Dersim yokedilmek isteniyor.

Bugün Dersim'de yaşamak bir şans haline gelmiş durumda. Tunceli il sınırına yaklaştığınızda yabancı bir ülkenin sınırlarında karşılaşmayacağınız baskılarla karşılaşılıyorsunuz. Kendi yaptıkları zulmü gizlemek için her türlü yolu, yöntemi uygulayan bu devlet, bu mantıkla nereye kadar gidecek. Bunlar geçmişte de denendi. Bu utancın hesabı hala verilmiş değil.

Dersim halkına reva görülen bu zulümün uygulayıcıları insan kanı üzerinde yaptıkları politikalarından ne zaman vazgeçecekler, daha ne kadar bu halkı aldatarak yönetecekler; bir gün mutlaka bu halk saltanatlarını zulüm üzerine inşa edenlerin gerçek yüzünü görecekler.

HİLE BEŞİ	% ARİLE MİNDİR	% ARİLE VA BAKARCI
1. Arık TUGRAK	7 407	100 k/b
2. Hüseyin TUGRAK	8 407	100 k/b
3. İbrahim TUGRAK	9 407	100 k/b
4. Yusuf POLAT	10 407	150 k/b
5. Selçuk GÜNÖR	8 407	100 k/b
6. Hüseyin POLAT	12 407	150 k/b
7. H. H. H.	8 407	100 k/b
8. A. H. H.	12 407	150 k/b
9. M. H. H.	7 407	50 k/b
TOPLAM		1000 k/b

[Signature]
İbrahim TUGRAK
Kilimli Kaş Arık

[Signature]
Selçuk GÜNÖR
Kilimli Kaş Arık

DU AY 26/08/1995
[Signature]
M. H. H.
Ergünçay Arık

TUTANAKTIR

S. NO.	ADI SOYADI	CİNSİ	MİKTARI	EDİLECEĞİ YER	ARAC	NOT
1	Cemile POLAT	Seher	#3 (Boş) k/b	Geyikbaşı	Minibüs	
2	" "	Gay	#1 (Boş) k/b	"	"	
3	" "	Demir	#3 (Boş) k/b	"	"	
4	" "	Bilal	#1 (Boş) k/b	"	"	
5	" "	Selâhaddin	#2 (Boş) k/b	"	"	
6	" "	Söğüt	#5 (Boş) k/b	"	"	
			# Yalnız 5 (Boş) kalemdir #			

Yukarıda adı ve soyadı yazılı (1) kişi, karşılarında yazılı maddeleri, yine karşılarında yazılı yasa 401 Z/11995 gereği saat 10.00'de ödemek için gelmişlerdir. / Tunceli'den çıkış zamanı 101 Z/11995

M. H. H. K.

HAZIRDA

HAZIRDA

Devlet barbarca anlayış ve yöntemle doğaya, insana, canlı namına ne varsa saldırıp yoketmeyi pervasızca sürdürüyor.

ATLARI DA VURUYORLAR

Uzun süreden beri yapılan askeri operasyonlarla birlikte Dersim'de köylerin yakılması, zoraki göç, yiyecek ve giyecek amborgosu yetmiyormuş gibi, şimdi de köylülerin hayvanları öldürülüyor. Gerekçe ise sözkonusu hayvanlarla gerilla yiyecek taşıyormuş. Hozat ve Çemişgezek'te köylülerin ellerindeki at ve katırlar numaralandırılmış. Katır ve atların arazide ya da köylerin dışında herhangi bir yerde bulunması durumunda, devlete göre, gerilla, yiyecek taşıyormuş. Sahibini ve atını "ölüm yolculuğuna" çıkarmanın gerekçesi hazırlanmış oluyor. Yazdan beri devam eden bu uygulama kasım ayı içinde Hozat ve Çemişgezek'te, gerilla yiyecek taşıyor diye, ne kadar at ve katır varsa öldürülmüş. Bölgede yaşam çekilmez hal almış durumda. Köylüler bu hayvanları çift sürmeden tutun da her türlü yük taşıma işlerinde kullanmaktadırlar. Yeniden satın almaya kalksa 50-60 milyon verip alması gerekiyor. Zaten istesede bulamaz. Çünkü onlarda suçlu görülmüş. Bu demektir ki size yaşam hakkı tanımıyoruz. Çıkin gidin, nereye giderseniz gidin. Yeter ki burada durmayın denilerek insanları zoraki büyük şehirlere gönderip bölgeyi tamamen boşaltmak istiyorlar.

Hadîşer Köyü'nde vurulan atlardan biri.

ŞİMDİ

UZAKLARDAN

SESLENİYORUM

Duyuyormusun beni
Şimdi uzaklardan sesleniyorum sana,
Sabah güneşinden
Teni doğan ayın sıklamdan
Sarp, karlı dağların arasından
Münzarun söyle bir valayıp geçengi
Bir sudiden sesleniyorum

Duyuyormusun beni,
Havada düşmanın illhlerine deh ürperten
Kalmış bir sis var
Nöbet strasida bana düştü

Ay ışığı yeni doğuyor tenhada
Tam güzelliği ve endamıyla
Bekliyorum hey...
Ve bir sigara sahiyorum
Gecenin üstüne, üstüne:
Gecede sabaha devrediyor nöbeti
Gün yeni doğuyor lürsem

Ve ekimeğimin son
Üç güntük yemegimin son
Suyumun son
Ve sigaramın son nefesimi çekiyorum
Zehir tadında da olsa

Gün doğuyor lüryem,
Su ile, sıvacı bir dünya
Düşümüzdeki

Recep Aydın

KIZILDERİLİ REİSİN MEKTUBU*

“Washington'daki büyük başkan topraklarımızı satın almak istediğini bildiren bir haber yollamış. Dostluktan söz etmiş büyük başkan... Ama biz sizin dostluğumuza ihtiyacınız olmadığını biliriz.

Biz onun isteğini düşüneneceğiz, zira eğer satmaya razı olmazsak, helki o zaman da beyaz adam tüfeğiyle gelecek ve bizim topraklarımızı zorla alacaktır.

Gökyüzünü nasıl satın alabilirsiniz?
Ya da satabilirsiniz?
Ya toprakların sıcaklığını?
Havanın taze kokusuna,
Suyun pırlıtlasına,
Sahip olmayan biri onu nasıl satabilir?
Kutsaldır bu topraklar benim ve milletim için...
Yağmur sonrası ışıldayan her çam yaprağı,
Denizi kucaklayan kumsallar,
Karanlık ormanların koynundaki sis,
Vızıldayan her böcek,
Bu dünyanın her her bir parçası milletim için kutsaldır.

Hepsi bizim ailemizdir.

Washington'daki büyük başkan bizden topraklarımızı istediği zaman bütün bunları da istiyor. O bizden çok şey istiyor. Büyük başkan bize bir yer vereceğini ve bizim orada rahatça yaşayabileceğimizi haber veriyor. O bizim babanız, biz de onun çocukları olacaktık! Büyük ruh milletimizi sever fakat kızılderili çocuklarını terk etti. Şimdi size makinalar yolluyor, sizin için büyük köyler yapacak. Ve beklenmedik yağmurlar sonrası ırmaklar nasıl yataklarından taşarlarsa, siz de çok geçmeden bu toprakları dolduracak, her tarafa taşacaksınız. Bizler yetim kaldık... Bilesiniz ki, derelerin ve ırmakların içinden geçerken pırlıdayan sular, yalnızca su değildir. Atalarımızın kanlarıdır onlar.. Size bu toprakları sattığımız zaman, bilesiniz ki onlar kutsaldır. Sizin çocuklarınız da öğrenmelidir onların kutsal olduklarını, Ve... Göllerin berrak sularında oynayan her yansın, Benim milletime ait masalları, hikayeleri anlatmakta olduklarını...

Benim atalarımın sesleridir sularda şakırdayan sesler,

Kızılderili Reis ile Dersimli Memo.

Çizim: R. Aydın

Ve bilin ki: Kızılderili adamın anıları ağaçların öz suyunda saklıdır.

Beyazların ölüleri, yıldızların altından geçmek için uzaklara giderken doğdukları toprakları unuturlar. Fakat bizim ölülerimiz bu büyüdü dünyayı hiç bir zaman unutmazlar. Çünkü toprak bizim anamızdır. Biz bu toprakların bir parçasıyız. Onlar da bizden birer parçadırlar. O güzel kokan çiçekler bizim kızkardeşlerimizdir, geyik, at ve büyük kartal da erkek kardeşlerimiziz...

Yüksek kayalıklar, yeşil çayırılar,
Ilık sıcak vücutlarıyla taylar ve insanlar,

Bunları hatırlınızda tutun ve çocuklarınıza öğretin, Esirgemeyin iyiliğinizi ırmaklardan ve diğer kardeşlerimizden.

Babalarının mezarını geride bırakır beyaz adam, Onu elde ettikten sonra ilerilere gider. Toprak onun kardeşi değil düşmanıdır. Babalarının mezarlarını ve çocuklarının doğum hakkını çabucak unuttur. Annesi olan toprak ve kardeşi olan gökyüzü, satılacak, talan edilecek şeylerdir onun için,

Ya da koyunlar, parıldayan inciler gibi satın alınacak... O toprağı çocuklarından çalar ve gene ilgilenmez.

Açlığın dünyayı saracak beyaz adam
Ve ardında çölden başka bir şey kalmayacak !

Beyazların şehirlerinde sessizlik yoktur. Oralarda ilkbahar yapraklarının sesini, uçusan böceklerin vızıltılarını işitemezsiniz. Gürültü, paturu kulaklarımızda uğuldar. Kuşların ötüşünü, su başında kurbağaların bağırışlarını işitemezsen bu dünyada ne kalır ki?

Kızılderili adam vahşidir, sizin şehirlerinizi anlamaz. O, bir gölün üstünden geçen rüzgarın mülayim gürlütüsünü sever;

Öğleyin yağın yağmurun temizliği, taze çam yapraklarının ağırlaştığı rüzgar kokusundan hoşlanır. Kızıl adam için hava kıymetlidir; çünkü hayvan, ağaç ve insan, hepsi aynı solunumdan pay alır. Beyaz adam teneffüs ettiği havanın farkında değilmiş sanki,

Bir kaç gün önce ölen bir insanın kötü kokuları duymayı gibi...

Eğer topraklarımızı size satarsak, onu mübarek bir şey olarak değerlendirmeli, çayıp çiçeklerin üzerinden geçen rüzgarın onun kokusuyla nasıl tatlı koktuğunu duymalıyız,

Topraklarımızı satma konusunda daha düşüneceğiz. Eğer buna karar verirse bir şartımız olacak: Beyaz adam topraklarımızdaki hayvanlara kardeşleri gibi muamele etmelidir. Ben bir vahşiyim ve başka türüsünü anlayamam. Demir at (lokomotif), öldürüp çürümeye bıraktığınız binlerce buffalo'dan nasıl daha kıymetli olabilir?

Hayvanlar insanları bıraksa, insanlar ruhlarının yalnızlığından ölmez mi? Hayvanların başına gelen, insanların da başına gelecektir. Toprağın başına gelen, oğullarının da başına gelecektir. Toprak bizim anamızdır. İnsanlar toprağa tükürürlerse kendi yüzlerine tükürmüş olurlar. Toprak insana değil, insan toprağa aittir. İnsan hayat dokusunun içinde bir lifir sadece...

Beyaz adam neyi satın almak istiyor? Gökyüzü ve toprakların sıcaklığını mı? Koşan antilopların çabukluğunu mu? Biz size bunları nasıl satabiliriz? Ve siz nasıl satın alabilirsiniz? Bir kağıt parçasını imzalayıp verdiğimiz için her şeyi yapabileceğini mi zanneder beyaz adam? Havanın taze kokusuna, suyun pırlıltısına sahip değilsek, bunu nasıl satabiliriz size? Son buffalo da öldüğünde onları yeniden, geriye satın alabilir misiniz? Beyaz adam geçiçi bir iktidardadır ve o kendisini bütün dünyanın kendisine ait olduğu, tanı sanmaktadır. Bir insan annesine sahip olabilir mi? Günümüzün kalan kısmını nerede geçireceğimize önemli değil. Çocuklarımız babalarını gururları kırılmış ve yenilmiş gördüler. Savaşçılarımız utandırıldılar, Yenilgiden sonra günlerini

miskince geçirdiler, vücutlarını tatlı yemekler ve kuvvetli içkilerle zehirlediler. Birkaç kış ömrümüzün kaldığı bu topraklarda yakında matemimizi tutacak bir tek kişi kalmayacak. Ama niye ağlayalım? İnsanlar denizdeki dalgalar gibi gelip geçerler. Biz gidiyoruz ama beyaz adamın da bir gün keşfedeceği şeyi şimdiden biliyoruz: Bizim tanrımız da aynı tanrıdır. Sizler belki bizim topraklarımıza sahip olduğunuzu düşündüğünüz gibi, O'na da sahip olacağımıza düşünüyorsunuz, fakat buna muktedir olamayacaksınız. O insanların tanrısıdır, kızılderililerinde, beyazların da...

Bu topraklar O'nun için kıymetlidir. Onları yaralamak, onların yaratıcısını hor görmek demektir. Beyazlar da bir gün bu topraklardan, bu dünyadan gidecektir. Belki de bütün ırklardan daha çabuk...

Yataklarımızı zehirlemeye devam edin!

Ve bir gece kendi çöplerinizin içinde boğulacaksınız!.. Bütün buffaolar öldürüldükten, yaban atları ehlileştirildikten, ormanların en gizli köşeleri binlerce insanın ağır kokusuyla dolduktan, sevimli tepelerin görüntüsü konuşan tellerle kirletildikten sonra...

Bir bakacaksınız ki...

Gökteki kartallar yokolmuş. Hızlı koşan taya ve ava elveda demişsiniz. Bu ne demektir, biliyor musunuz? Bu yaşamın sonu ve sırf daha fazla hayatta kalmanın başlangıcıdır! Biz, her şeyden önce her insanın istediği gibi yaşama hakkını tanır ve sayarız. Eğer teklifinizi kabul edersek, bu sadece yeni toprakları güvenlik altına almak için olacaktır. Belki orada kısa günlerimizi kendi alıştığımız şekilde geçirebileceğiz. Son kızılderili bu dünyadan gittiği ve onun hatırası, yalnız bir bulutun sonsuz çayırların üzerindeki gölgesi olarak kaldığı zaman, babalarımızın ruhu bu kıyılarda ve ormanlarda yaşama devam edecektir. Çünkü onlar bu toprakları seviyorlardı, yeni doğan bir çocuğun annesinin kalbinin atışını sevdiği gibi... Size bu toprakları sattığımız zaman, siz de onları bizim sevdiğimiz gibi seviniz. Onlarla bizim ilgilendiğimiz gibi ilgilenebiliriz. Onları bugün bulduğunuz gibi hatırlayınız. Ve bütün kuvvetinizle, ruhunuzla ve kalbinizle onları çocuklarımız için koruyunuz. Ve Tanrının hepimizi sevdiği gibi, siz de onları seviniz...

(*) Bu mektup, Duwarmish Kızılderililerinin Reisi Seattle tarafından "Washington'daki Büyük Başkan" a, 1853-1857 yılları arasındaki ABD Cumhurbaşkanı Franklin Pierce'e hitaben yazılmıştır.(Çeviri Yeni Türkiye 95/5 'te alındı.)

SİSTEMİN İKİYÜZLÜLÜĞÜ VE SATIN ALINMAK İSTENEN ALEVİLİK

Alevilik yüzyıllardır baskılar altında tutulmakta. Halifelik döneminden tutun da Osmanlı padişahları ve Cumhuriyet döneminde de sürekli dışlanmış, horlanmış ve katledilmiş bir toplumsal kesim. En büyük kıyımlarını Yavuz döneminde yaşamıştır. Tüm gördüğü bu baskılar nedeniyle, her dönem sisteme muhalif olmuş. İslam dininin katı, aşılmaz denilen kurallarının alanını daraltan, daha demokratik, sevgiyi, hoşgörüyü, ileri insanî değerleri ve emeği öne almış ve bu doğrultuda şekillenmesini sürdürüp günümüze kadar gelmiştir. Her toplumsal kesimde olduğu gibi, Aleviler de kendisi dışında gelişen olayların etkisinde kalmıştır.

Cumhuriyet döneminde belli bir süre Kemalizmin etkisine giriyor. Bu da yaşamış oldukları yoğun baskıların kaldırılacağı ve kendilerinin de tanınacağı vaatlerine inanmalarından kaynaklanıyor.

Ama çok geçmeden her şeyin bir vaatten öfeye geçmediği anlaşılıyor. Bu süreç yine Alevileri yeni arayışlara sürüklemekte. 1950 lere kadar tek partili olan Cumhuriyet iktidarı, toplumun istemlerine boyun eğerek çok partili sisteme geçmek mecburiyetinde kalıyor. Dışa bağımlı bir Türkiye'nin içten yükselen demokratik taleplere yanıtı yine baskı ve zulüm oluyor. Gelişen hak ve özgürlükler mücadelesine karşı devlet daha etkin ve planlı bir şekilde din silahına sarılıyor. Egemen ve resmî sunni islam anlayışı, iktidarlar tarafından sürekli destekleniyor. Devletin "dini islam -siz buna sunni islam deyin-, Dili Türkçe" denilerek ülke dediği diğer dinler, mezhepler ve halklar yok sayılıyor. Her on yılda bir gelen askeri cuntalar vasıtasıyla da sürekli ezilen sol muhalefet, hapisanelere atılmakta veya çeşitli nedenlerle öldürülmekte ve

kaybedilmekte. Genel ağırlığıyla sol düşüncede yer alan veya destekleyen Alevi kesimi de sindiriliyor.

Bugüne kadar beslediği ve desteklediği sunni islam anlayışı bir şeriat tehlikesine doğru giderken, mevcut sistemde rahatsız eder duruma gelmiştir.

Dersim'deki vahşetin protestosu edildiği Kartal'daki Dersimliler Mitingi.

Tam bu noktada, bugüne kadar dışlanan aleviler, Cumhuriyetin ve laikliğin sigortası olarak gösterilmeye başlandı ve can simidi haline geldi.

Her toplumsal kesimden olduğu gibi Alevilerden de sistemin içinde yer alan bazı unsurlar olacaktır. Bunlardan bazılarını Alevi lideri veya dedesi diye ön plana çıkardılar. Bunlar vasıtasıyla alevilik sistem içine çekilerek, hem pasifize edilecek, hem de sözüm ona şeriat tehlikesine karşı kullanılacak. Daha dün kadar yaptıklarını unutarak bir alevi kardeşliğinden bahseden bu sahtekarlara, Aleviler gerekli cevabı vereceklerdir. Son yirmi yılda yaşadıklarımız halen belgelerimizde. Maraş, Çorum, Sivas da yürüklerimizde derin izler bırakmışlardır. Ülkede, 'oyun' olan bir seçime gittiği bir ortamda 3 trilyon gibi bir rüşvetle alevileri satın alacaklarını düşünüyorlar. Ama unuttukları bir nokta var. Alevilerin belleği o kadar da zayıf değil. Yerlerinin ezilen halkların ve emeği sömürülen emekçilerin yanı olduğunun bilinçindedirler. Çünkü birey olarak da aynı sorunu yaşıyorlar. Aleviler bir din ve mezhep ayrımının sistemin işine yarayacağına bilinçindedirler. Alevi ve sunni halkı arasında bir sorun yoktur. Bu bilinçle hareket ederek her ortamda mücadelenin birliğine inanıyorlar. Alevi öylarına göz dikenler, onları himayesine aldığına iddia edenler, ülkenin çeşitli bölgelerinde yapılacak cemevlerini desteklediğini söyleyenler, bugüne kadar yaptıklarını gizleme telaşı içindedirler. Maraş katliamına seyirci kalanlar, Sivas'ta 11 saat bir Ofelde mahsur kalanların yakılışlarını seyredenler bunlar değil mi? Daha dün kadar Şırnak'ta, Lice'de, Dersim'de köyleri yakanlar bunlar değil mi? Bir taraftan cemevi yaptıracağız deyip, diğer taraftan Alevilerce kutsal sayılan ziyaretleri bombalıyanlar bunlar değil mi? Dersim'de bu kutsal yerlerin ziyaret edilmesini ve kurban ke-

silmesini yasaklayanlar, diğer taraftan Dersim'e cemevi yapma veya destekleme ikilyüzlülüğü sergiliyorlar. Tüm bu tehlikelere karşı Aleviler ne istediklerini ve femsilcilerinin kimler olduğunu belirlemelidirler. Liderleri belirleyen toplumsal mücadelelerdir. Bugün alevi lideri gösterilmek istenenler, hangi toplumsal mücadeleden geçmiş, Alevi toplumunun hangi sorununa eğilmişlerdir. Kendi politik çıkarları için bugüne kadar topluma katliamlardan başka birşey vermemiş kişilerle kolkola nereye kadar gidecekler. Bu halkın onlara gerekli cevabı vereceğine inanıyorum.

Daha dün kadar Şırnak'ta, Lice'de, Dersim'de köyleri yakanlar bunlar değil mi? Bir taraftan cemevi yaptıracağız deyip, diğer taraftan Alevilerce kutsal sayılan ziyaretleri bombalıyanlar bunlar değil mi? Dersim'de bu kutsal yerlerin ziyaret edilmesini ve kurban kesilmesini yasaklayanlar, diğer taraftan Dersim'e cemevi yapma veya destekleme ikilyüzlülüğü sergiliyorlar.

Her dini cemaate ibadet özgürlüğü verilmeli, her dini cemaat, ibadet yerini ve din görevlilerin ücretini kendisi karşılamalıdır. Dine ayrılan bütçe tamamıyla eğitime ve sağlığa ayrılmalıdır.

- **Aleviler seçim rüşveti istemiyor**
- **Aleviler Diyanette yer almak istemiyor.**
- **Aleviler zorunlu din dersi istemiyor.**

DERNEĞİMİZLE DAHA DA GÜÇLENECEĞİZ...

1990 yılında kurulan derneğimiz, bu güne kadar düzenlediği etkinliklerde gerek kültürümüzü gerekse de geleneklerimizi anlatmada belli adımlar attı. Kuşkusuz henüz işin başında olduğumuzu da biliyoruz. Daha anlatacağımız, gün ışığına çıkaracağımız ve söyleyeceğimiz epeyce şeyin olduğunu da biliyoruz. Düzenlediğimiz gecelerde, toplantılarımızda, dernek içi çalışmalarda, Dersim'de gerek bugün gerekse de geçmişte yaşananları anlatmaya çalıştık.

ması ve kitleselleşmesi gerekiyor; bu tamamen size bağlıdır. Derneğimizle sürekli ilişkide olmanız, toplantılara katılmanız, eksiklerimizi söylemeniz yapacaklarımız konusunda bize ışık tutacaktır. Bugüne kadar sayısız uluslararası kurum ve kuruluş bizi ziyaret etti, insan hakları kuruluşları ve araştırmacılar, basın mensupları çalışmalarımızı ve Dersim'de yaşananları Türkiye ve Dünya kamuoyuna taşımada yardımcı oldular. Bu süreçte amatörce çalıştığımızın farkına

Taksim'deki Özel Tim terhoritli protesto yürüyüşümüz.

Kuruluşundan buyana **4 Yemekli Gece**, **3 Halk Şöleni**, bir de **Kır Gezisi** düzenledik. Ayrıca köy yakmalara ve boşaltmalara karşı kitlesel basın açıklamaları ve bölgeye çeşitli D.K.Ö. den oluşan heyetler gönderdik. Fakat bugüne kadar ekseriya Tunceli il sınırından geri çevrildik. Baskı ve tehditlerle bizleri yıldıramayacaklar. Dersim halkıyla dayanışmamızı kimse engelleyemeyecektir. Bu yöndeki mücadelemiz devam edecektir.

Derneğimizi Sahiplenelim

Derneğimizin ciddi bir şekilde kurumlaş-

vardık, daha profesyonel çalışmamız gerektiğini düşünerek bundan böyle daha planlı çalışmamız gerekiyor. İnsanlar bizi ciddiye alıyor, ancak biz duyarsızlığımıza devam ediyoruz; örneğin bir dergi çıkarıyoruz, dergimizin zenginleşmesi, herkesin okucağı bir yayın haline gelmesi tamamen size bağlıdır. Yazı yazarak belge göndererek zenginleştirebiliriz. Sonuç olarak derneğimizin yaşaması, güçlenmesi başta üyelerimize ayrıca aydın -demokrat ve yüreği Dersim'den yana çarpan insanlara düşmektedir. Hayat bize örgütlenmeyi dayatıyor, başkada

SUSMAYACAĞIZ

Susarak Suç ortağınız olmayacağız.

şansımız yok, örgütsüz halk köle olmaktan kurtulamaz. Derneğimizin çalışmalarını ciddiye alarak çalışırsak herkesin bizi ciddiye almalarını da elde etmiş olacağız. Örneğin bine yakın üyemiz olmasına karşın kimse aidatlarını ödememektir. Üyelerimizin çoğunu çalışanlar teşkil etmektedir. Türkiye'de yaşayan insanların ekonomik zorluklar içinde olması bir gerçek. Ancak derneğimiz aidatı yirmibin liradır. Herkesin ödeyebileceği bir rakam. Bir çoğu küçümsemekte, bu dayanışmanın önemini kavramamaktadır. Oysa hepsi bir araya gelince derneğimiz bazı görevlerini yerine getirmede ve hedeflediklerini daha çabuk gerçekleştirecektir. Derneğimizin kültür merkezi haline dönüşmesi gerekiyor, bize başvuran insanların sorunlarını çözmemiz lazım, insanların bizden bunu bekliyor.

Buradan füm sanatçılarımıza, yazarlara, çizerlere, şairlere, kısaca "elî kalem tutan"lara sesleniyoruz. Derneğimizle dayanışmada olun, dergimizin sayfaları herkese açıktır. Yeter ki kişisel, bireyci düşünceler bir yana atılsın, övünülecek bir tarihimiz var, bunu anlatma görevi, başta siz Dersimli aydınlara düşüyor.

Dersim'de köylerimizin yakılmasıyla birlikte gösterdiğimiz tepkiler sonucu derneğimiz hakkında gösteri ve yürüyüş yasasına muhalefel etmekten dolayı toplam 7 ayrı dava açıldı. Bunlardan ikisi sonuçlandı. Halen beş ayrı açılmış davadan yöneticilerimiz yargılanmaktadır. Söz konusu davalar, yaptığımız **Basın Açıklamaları, Taksim- İstiklal Caddesindeki Yürüyüşümüz** ve son olarak da 24 Eylül 1995 te Açık Hava Tiyatrosunda yaptığımız **Halk Şöleni Gecemiz**. Onlara göre bu yaptıklarımız amaç dışı faaliyetmiş. Yönetim olarak gösterdiğimiz lavir meşru hakkımızı kullanmaktır. Dersim'de yaşanan vahşete seyirci kalamazdık. Aksi güç vermek, onaylamak olurdu. Kamuoyunu bilgilendirmede görevimizi yerine getirdik. Çünkü yerimiz, ezilenlerin, insan hakları savunucularının ve demokrasi mücadelesi verenlerin yanındır. İşte meşruluk hakkımız buradan geliyor, diyerek kendimizi savunduk; bundan sonra da böyle olacaktır. Dersim'de halen baskılar bitmiş, göç durmuş değil. Bu demektir ki, yeni davalar bizi bekliyor. Bu noktada üyelerimizden, Dersimlilerden ve dostlarımızdan destek bekliyoruz, derneğimizle sürekli ilişkide olun, sizin olan derneğimize sahip çıkın ki daha da güçlensin. Hepimizin buna ihtiyacı vardır.

Beyazlın - İstiklal Caddesi'ndeki protesto yürüyüşümüz

BAĞIŞ KAMPANYAMIZ SÜRÜYOR

Dersim'de köyleri yakılarak mağdur edilen, hiç bir geliri olmayan ve halen prefabrik evlerde, düğün salonlarında bir bir zorlukla yaşamını sürdürmeye çalışan bu insanlarımızla dayanışmada bulunmak için, derneğimizin 1-30 Kasım 1995 tarihleri arasında açtığı **Bir Günlük Gelirini Tunceli Halkına Bağışla** kampanyasına 30.000.000 milyon lira gelmiştir. Kam-

Zorla boşaltılan köylerimizden biri.

panyadan gelen miktarın yetersizliği nedeniyle, Yönetim Kurulu üyelerimizin esnafları ve işverenlerimizi ziyaret ederek kampanyaya destek istemeleri sonucu 500.000.000 daha toplanmıştır. Duyarlılık gösterenlere teşekkür ederiz. Kampanyamız Derneğimizde makbuz karşılığı devam ediyor. Katkılarınızın devamını bekliyoruz.

HALK ŞÖLENİ GECEMİZDE COŞKU DORUKTAYDI

17 Eylül 1995 tarihinde, İstanbul Açık Hava Tiyatrosunda düzenlediğimiz halk şöleninde yüreklerimiz buluştu. Çoşkumuz güzeldi.

Gece öncesi çalışmalarımızda eksik bıraktığımız bazı şeylere rağmen 7.000 varan insanın gecemizle dayanışma içinde olması bizi sevindirdi. Organizasyondaki bazı teknik hatalara rağmen gecemiz başından sonuna kadar coşkuyla geçti. Folklor ve tiyatro grubumuzun sergilediği oyunlar bizi Dersim'e götürdü. Sanatçıların -Kemal Dinç, Nülifer Akbal, Grup Şiar, Aynur Doğan, Heval Ali ve Ferhat Tunç- birbirinden güzel parçaları ve ezgileriyle kitlenin coşkusuyla duvarları aşip düşmana şamar dostça çağrı oluyordu. Ağrıtlarımızla ağladık, neşeli türkülerimizle eğlendik.

Sonuç olarak bazı tatsız olayların yaşanması yalnızca dernek yönetiminin üstesinden geleceği olaylar olarak düşünülmemeli. Yanlışlara tavır alıp ikaz ederek bu tür eksikliklerinde üstesinden gelebiliriz. Yalnızca yakınmak olayı çözümüyor. Öğretici olmak zorundayız. Güçlü olan halktır. İstersek olumsuzlukları doğru yöne çevirebiliriz. Bu herkesin sorunu olmalı diye düşünüyoruz. Gecemize katılarak bize destek sunan başta Dersimliler olmak üzere Türkiye'nin çeşitli yörelerinden gecemize katılan Dersim halkının dostlarına, demokratik kurum ve kuruluşlara, sanatçılarımıza şükranlarımızı sunuyoruz.

Harbiye'de düzenlediğimiz Halk Şöleni. Biterce yürek bir olmaştı.

K O C A E L İ ' N D E K İ TUNCELİLERİN HAYKIRIŞI

Tunceli insanı düşüncesine ve inancına baskı konulduğunda tepki gösteren, kendi inancında ve ibadetinde hür, başkasının inancına kesinlikle karışmayan, girişimci, verimli ve üretken olmak isteyen ve karşılığını da talep eden kişidir.

Tunceli insanı çocuğunun doğru dürüst eğitim almamasından endişelidir. Vergisini ödemediği, askerliğini yaptığı devletin kendisine sahip çıkacağı yerde baskı yapmasından şikayetçidir. Hukukun yokluğu yüzünden yaşadığı yöreyi terketmek zorunda kalmaktadır. Tunceli insanı, sistemden beslenerek göbeği şişmiş siyasetçilerin yutturmacalarına son derece duyarlıdır. Düşüncelerini özgürce ifade etmek istemektedir. Ve en geniş anlamda demokratik haklarını kullanmak, devletin vatandaşına hizmet için varolmasını ısrarla savunmak ve artık somut görüp somut konuşmak istemektedir. Demokratikleşme toplumda kavgayı, yoksulluğu bitirmek isteyenlerin talebidir. Derneğimiz ekonomik, sosyal ve kültürel sıkıntılarla başbaşa bulunan Kocaeli'ndeki Tuncelilerin dayanışmalarını sağlamak ve demokratik kitle örgütleri ile organik bağ kurarak bu ülkede Tunceli insanının varlığını amaçlamaktadır. Bu anlamda Kocaeli ili Körfez ilçesindeki Tunceliler Derneği 05/09/1995 tarihinde HASAN DALGIÇ, DÜZGÜN ARSLAN, MUSA TEKİN, NADİR KARADAĞ, HİDİR KAYA, BAKİ BOZKURT'un öncülüğünde kuruldu. 13/11/1995 tarihinde de bugün yönetimde olan KEMAL DOĞAN, NADİR KARADAĞ, HÜSEYİN KAYAR, MUSA TEKİN, ALİEKBER DOĞAN, RUHİ ÇELİK ve YAŞAR DOĞAN'dan oluşan bir yönetimi genel kurulla göreve getirmiştir.

Bugünkü yönetimde bulunanlar olarak, bütün duyarlı insanlara dergininiz vasıtası ile sesleniyoruz: **Safları sıklaştırmaya haydi! Daha İnsanca Bir Yaşam İçin Dayanışmaya diyoruz.**

Dernek Adresimiz ve Telefon:

Tuğrul Cad. Güney Mah. Cemo İş Hamı
Kat: 5 No: 105 Körfez - Kocaeli
Tel: 526 02 85

ANKARA'daki TUNCELİ SOSYAL KÜLTÜREL YARDIMLAŞMA VE DAYNIŞMA DERNEĞİ'nin

1. Olağan Genel Kurulu 5 Kasım 1995 Pazar günü dernek merkezinde yapıldı.

Genel kurulda yapılan seçimlerde, Yönetim Kurulu Başkanlığına; Dr. Veli AYDOĞAN, Yönetim Kurulu Başkan Yardımcılığına; İbrahim KARAKAYA, Yönetim Kurulu Sekreterliğine; Kemal YILDIZ, Saymanlığa; Yaşar KILAVUZ, Üyeliklere; Erdal ASLAN, Zeynel BEKTAŞ, Suna KARAKAYA seçilmişlerdir.

*Gelecek günlerinin
Aydınlık olmasını istiyor Celo
Özgürce yaşamın tadını
Çıkararak istiyor dünyada
Öz varlığına ulaşmadan*

*Gelecek günlerini
Kendi dili ile konuşmak istiyor Hamu
Koluna sallayarak gece zoruyla
Korkmadan yürümek istiyor dünyada
Teni toprağa karışmadan*

*Gelecek günlerini
Yazın fikriğe çıkmak istiyor Fato
Seyrederek Dıladan gülmeye topeyi
Derya doğa yaşamak için dünyada
Tahtalık öye varmadan*

*Gelecek günler senin için
Senin için barış istiyor büyüklerin
Senin için karşın yiyor gençlerin
Senin için coplanıyor vekillerin*

*Taa ki yaşayasın özgürce
Özgürce bizden sonra dünyada
Lanrıya ulaşana kadar*

Derinlikli Hayri Dede

DERSİM VE TÜRKİYE

Çok değerli Dersimliler ve bu derginin okuyucuları, Bugün dünyada bir çağ değişimi yaşıyor, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiliyor; üretimde ve yaşamda verimlilik ve kalite artıyor, hızlı bir değişim süreci yaşıyor. Artık barış, demokrasi ve insan hakları insanlık aleminin ortak değerleri olarak kabul ediliyor. Ancak bu alanlarda kaydedilen ilerlemelerle Türkiye'deki standartlar çelişiyor, yani dünyadaki gelişmelerle Türkiye'deki gelişmeler uyum halinde değil. Çünkü Türkiye'de demokrasi, özgürlük ve insan haklarına ilişkin mücadelelerin, dünyadaki değişimin Türkiye'de de yaşanmasının önünü statükocu siyaset ve bu siyasetle beslenen çağdışı rejim tıkıyor. Siyasal iktidarlar, Cumhuriyet kurulalıdan bu yana, insan haklarından kaynaklanan tepkileri, çevre hakkını, barış hakkını, insanların ortak mal varlığına saygı hakkını ve ekonomik girişim özgürlüğü hakkını, ya yüzeysel düzeltmelerle geçiştirmek istiyor, ya da yasal veya filli sert önlemlerle bastırıyorlar. Ama unutmamak gerekir ki, Türkiye bu dünyada ve bu çağda yaşıyor. Ülkeyi yönetenler, kendilerini çağın gelişmelerine ilişkin haklardan, değişim ve dönüşümle ilgili etkilerden ne kadar uzak tutarlarsa tutsunlar, değişime karşı ne kadar direnirlerse dirensinler, Türkiye'de bu demokratik değişimleri kendi politik programına alan herhangi bir siyasal parti mutlaka gerçekleştirecektir. Bu radikal değişimleri kararlı bir biçimde savunabilen, onları hayata geçirebilecek siyasal güce sahip olan bir siyasal partiye Türkiye'de acilen ihtiyaç duyulmaktadır. Böyle bir partiyi, belki ilerde ülkenin demokratik değişimlerinin zorunluluğu meydana getirebilir ve iktidar da yapabilir; bekleyelim görelim... Çünkü Türkiye toplumu bu büyük değişimin ve dönüşümün yakıcı ihtiyacını seslendiriyor. Çünkü Türkiye'de kişi başına milli gelir 2000 doların altında seyrediyor. Aş, iş, ekmeğin artık aslanın ağzında. Sosyal güvenlik sorunu toplumu boğuyor, eğitim sistemi felç olmuş durumda. İnsan hakları en çok bu ülkede ihlal ediliyor. Resmi rakamlara göre 1700 köy boşaltılmış, binlerce faili meçhul cinayetler var. Bu ülkede barışın ve demokrasinin tehdit altında tutulmasında araç olarak kullanılan Kürt sorunu da halen bir çözüme kavuşturulamamış, üstelik kamuoyunu bulandıran binbir demagogik bahaneyle sorunun tartışılması yasaklanmış ve ırk-

çı, şöven politikalara karşı alternatif düşüncelerin üretilmesi engellenmiştir.

Bu sorunun adil ve demokratik çözümüne hiç bir yarar olmayan askeri bastırma yöntemleri- terörle, şiddetle - siyasal, ekonomik ve toplumsal sorunları daha da ağırlaştırmaktadır. Bütün bu olumsuz gelişmelerin Dersim'e göre bir değerlendirilmesini yaparsak oradaki durumun nasıl içler acısı olduğunu gözler önüne serebiliriz. Bu politikalar Dersim'in bir çok ilçesini ve onlarca köyünü harabeye çevirmiş durumdadır. Dersim'deki insanlar köylerini terketmek zorunda kaldıktan sonra, açlığa, susuzluğa mahkum edildiler. İl ve ilçe merkezlerinde kalabilme olanağı bulabilenler en yoksul koşullarda yaşamlarını sürdürüyorlar. Ancak batıya göç eden insan sayısı da küçümsenmeyecek kadardır. Göçmen durumuna düşen insanların ekonomik ve toplumsal uyum sorunlarının yanısıra bizzat göçün neden olduğu ruhsal sıkıntılarda önplana çıkmaktadır.

Göçün doğal sonuçlarından ötürü ruhsal tedavi altına giren, intihar eden veya psiko-somatik hastalıklara yakalanan insan sayısı oldukça kabarıktır. Bu konularda herhangi bir araştırma yapılmadığı için, istatistiki rakamlar vermek mümkün değildir. Türkiye'de nüfus sayımı yapılmadan, seçmen kütükleri güncelleştirilmeden seçime gidilebiliyorsa, göçmen durumuna düşürülen insanların sağlığı ile ilgili "basit konularda" araştırma yapmak gibi bir şey düşünmek bile komik olurdu.

Sonuçta biz o yörenin çocukları olarak ne yapabiliriz? Elbette bizlere çok büyük görevler düşüyor. Herşeyden önce Dersim'i ülkenin kamuoyu gündeminde tutmak, orada olup bitenleri kamuoyuna aktarmak, onları doğru bir biçimde bilgilendirmek gerekir. Kamuoyunun konuları doğru bir biçimde öğrenmesi ve olaylara duyarlı bakması en büyük arzumuzdur. Halkımızla her zaman maddi ve manevi dayanışma içinde olmak moral ve cesaret açısından çok büyük bir önem taşır. Dersim, Türkiye içerisinde bir ildir, ülke içerisinde ülke değildir, bu böyle doğru bilinmelidir. Biz Dersim'e ve genelde ülkemize gerçek anlamda bir demokrasi istiyoruz, herkesin kendini özgürce ifade edebildiği, tüm kişilik haklarını özgürce kullanabildiği, özgürce seyahat edebildiği, yasaların herkes için eşit bir şekilde uygulandığı, korkusuzca düşüncelerini ifade edebileceği bir düzen istiyoruz, yani barış, demokrasi ve insan haklarına saygılı bir düzen.

Dergimizden Bir Arkadaşımızın Yaşlı Dersimlilerle Yaptığı Röportaj

DERSİM: 38 katliamı yapıldığında kaç yaşındaydınız?

Ben Koç Uşağıyım. 1938 de 14 ya da 15 yaşlarındaydım. Dersim’de bazı aşiretler birbirine girmişti. Birbirlerinden adam öldürüyorlardı. Bir taraftan da asker Dersim’e gelmişti. Belli yerlerde karakollar da yapılmıştı. Bizde de Amutka’da yapılmıştı. Bazı aşiretlerde hükümete dilekçe üstüne dilekçe veriyorlardı. Bunun üzerine Koç Uşağına asker gelmişti. Asker gelmeden biz köyleri terketmiştik. Bizim boşalttığımız köyleri yakıyorlardı. Yakaladıkları insanları kurşuna diziyorlardı. Kimini de sürgün ediyorlardı.

DERSİM: Hangi aylardı? Bize yaşadıklarınızı kısaca anlatır mısınız?

Bildiğim kadarıyla ekim zamanıydı. Buğdaylar biçilmişti, tarlalardaydı. Ekinlerimiz yakılmıştı. Bazılarımız Ovacık’a kaçtık. Babamla çocuklarla bazı kadınları Ovacık köylerine dağıttılar. Kendileri askeri Ovacık’a sokmamak için dağlara çıktılar ve Koç Uşağından Ovacık’a bırakmadılar. Silah sesleri kesilmiyordu, sürekli çatışmalar oluyordu. Kış mevsimine girmiştik, kar yağmaya başlayınca, asker geri çekildi. O kış bizi Ovacık’ta idare ettiler. Yazın yeniden asker gelince Ovacık’ta da köyler yakılmaya başlandı. Sürgünler, ölümler ve zulmün sınırı yoktu. Dağlarda az sayıda insan kalmıştı. Babam yakalanıp Balıkesir’e sürgün edilmişti. Sonra bizi topladılar; çoğumuz kadın ve çocuktuk. Ovacık’tan Hozat’a bizi yaya olarak götürdüler,

Epey kalabalık vardı. Hozat’a geldiğimizde ilk defa arabaları görüyorduk. Ne oldukları konusunda fikrimiz de yoktu. Hep önümüze bakıyorduk. Dil bilmediğimiz için kimseyle konuşamıyorduk. Sonra o tuhaf gördüğümüz arabalara bizi bindirdiler. Ayaklarımız yerden kesilmiş, o arabalar

bizi götürüyordu. Nereye götürdüklerini biz de bilmiyorduk. Sonradan öğrendik ki geldiğimiz yer Elazığ’mış. Bizi arabalardan indirdiler. Bir meydana topladılar. Etrafımızda tel örgü vardı. Askerlerde nöbet tutuyordu. Sonra askerler aramıza makaslarla girdiler. Hiç birimizin kafasında saç bırakmadılar. Hepimizin saçını kestiler. Çıplak kafalı olmuştuk. Sonra da üstümüzde hiçbir şey bırakmadan soydular. Çıplaktık. Bir yere soktular bizi, sıcak, bağırtıyoruz, çılgık atıyoruz. Yıkanmamızı söylediler. İçeri sıcak, bunalıyoruz. Sonra hoşumuza gitti, yıkandık. Sonradan öğrendim, meğer orası hamammış; derken yurttık - pırtık olan elbiselerimizi tekrar giydik. Bizi tren vagonlarının içine koydular. Uzun bir yolculuktan sonra Bursa’ya gelmişiz. Bizi orada dağıttılar. Bir kısmımız geniş bir handa kalıyorduk. Dışarı çıkıyoruz. Kimseyle konuşamıyoruz, çünkü dil bilmiyorduk. Birgün yanımızda Hıdo isimli biri vardı. Yakın köylümüzüdü. Çarşıya çıkmıştı. Dönüşünde gülererek “bakın size üzüm getirdim” dedi. Taneleri kocaman kocaman, bizde neşeye yemeye başladık. Baktık tuzlu, herkes gülmeye başladı. “Hıdo Hıdo Allah belanı vere, bu nasıl üzüm, sade tuzdur”. Meğer üzüm diye getirdiği zeytinmiş. Biz aile olarak üç yıl Bursa’da kaldık. Sonra annem birine dilekçe yazdırdı. Babam Balıkesir’deydi. Yanımıza gelmesini istemişti. Bu isteğiniz yerine geldi. Üç yıl sonra babamla yeniden görüştim. Bu arada bizi Bursa’dan Denizli’ye gönderdiler.

DERSİM: Denizli’de nelerle karşılaştınız, oradaki yaşamınız nasıldı?

Bize iyi davrandılar. Alevi olduğumuzu biliyorlardı. Niye namaz kılmıyorsunuz, ya da neden onuç tutmuyorsunuz diye herhangi bir baskı yapmadılar. Ama bize macir (muhacir) diyorlardı. Denizli’de kaldığımız köy beşyüz hanelikti. İyi komşular edindik. Çapayı öğrendik. Tarlada çalışıyorduk.

Ama bir yanımız eksikti. Geride akrabalarımız kalmıştı. Dersim 'de olup bitenlerden haberimiz yoktu. Biraraya gelip hep Dersim 'i konuşuyorduk. Bu arada, beraber sürgüne geldimiz biriyle evlendim. Bir oğlum oldu. Yedi sene de Denizli 'de kaldık. On yıl dolmuştu. Artık geriye dönebilirdik. Çünkü dönüş yasağı kalkmıştı. Dersim 'e geri geldik.

DERSİM: Dersim 'e geri döndüğünüzde ne-lerle karşılaştınız?

Aaah Ah.. Oğlum ne köy kalmıştı, ne ev, ne tarla. Çok sıkıntı çektik. Sağlam kalan bir kaç köy vardı. Bir süre oralarda kaldık. Sonra köyümüze gidip evlerimizi yeniden yaptık. Denizli 'de öğrendiğimiz bazı şeyleri köyümüzde yapmaya başladık. Ekin ekmeden tutun da meyve sebze yetiştirmeye... Durumumuz iyiye gidiyordu. Seneler sonra bu iş bitti derken bu Kenan Evren çıktı. Köylere gene asker geldi. Gençleri arıyorlardı. Evlerimiz didik didik aranırdı. Silah isterlerdi. Vermeyeni dövüyorlardı. İnanmazsınız ama Dersim köylüsünde silah yoktur oğlum, bizi köy meydanında toplayıp eziyet ediyorlardı. Bu olay epey sürdü. Her gelişlerinde "buralardan çekin gidin" diyorlardı. Biz çıkmadık. Sonradan biliyorsunuz, gelip köylerimizi yaktılar; evimi ilk yaparken eşimle saatlerce yol gidip omuzumda ağaç taşıdım evimi yapmak için ve de yaptım. Dört odalıydı. Evimi çok seviyordum. Çünkü emek vermişim. Evet oğlum, o güzelim evi, beni dışarı çıkararak gözlerimin önünde yaktılar. Yeniden 38 'i yaşadım. Şimdi İstanbul 'dayım. Bu benim ikinci sürgünüm. Bu acıyı nasıl anlatayım. Burada çocuklarımın yanıdayım. Şehre yabancı değilim ama yaşlıyım. Dört duvar arasındayım. Kimseyi göremiyorum. Komşularımız nerede bilmiyorum. Her birimiz bir tarafa itildik. Biz ömrümüzü bu acılarla geçirdik. İnşallah bizden sonrakiler yaşamaz.

DERSİM: Son olarak bir şey söylemek ister misiniz?

Oğlum biz keklik soyunuz. Eğer aleviler olarak birbirimizi tutsaydık bunların hiç birini yaşamazdık.

1984'te yaz aylarında Ovacık - Mercan köyünde yapımı tamamlanmış bir karakolun açılışı olacak. Ancak açılıştan bir hafta önce PARTİZANCI LAR karakola baskın düzenler, karakol inşaatında çalışan işçilere propaganda yaptıktan sonra, karakolu dozerle yıkarlar. Bu olayın üzerine Ovacık Yüzbaşı Mercan'a operasyona çıkar. Acizleşen Yüzbaşı, köye dönüp bütün köylüleri toplar, "meydan dayığı"ndan geçirir, yerlere yatırır, saatlerce bekletir. Bunun üzerine yaşlı bir amca -yaklaşık 60-65 yaşlarında- Yüzbaşıya seslenir: "Yüzbaşı Yüzbaşı, İtalya'da Kızıl Tugaylar Örgütü, Aldo Moro'yu kaçırdılar biliyorsun. Aldo Moro İtalyan Cumhurbaşkanıydı ve Kızıl Tugaylar Örgütü Aldo Moro'yu öldürdü. İtalyan hükümeti o Kızıl Tugaylar Örgütü'nün elemanlarını yakaladıklarında bile bu kadar işkence yapmadı. Allahtan kork, ne istiyorsun bizden, biz mi dedik PARTİZANCI LARA gelsin karakolu yık-sınlar", diyor. Bunun üzerine Yüzbaşı şaşkınlıkla askerlerine, "Ulan bu dağın başında bu adam Aldo Moro'yu nereden tanıyor, Kızıl Tugayları nereden biliyor? Pes doğrusu." diyerek askerlerini toplayıp Ovacık'a geri döner.

(Yöre Halkından - DERSİM)

■ yıllardan beri adı yasaklanmış, kan ve barut kokusunun hiç dinmediği o diyardan göçertilmiş binlerce insandan biri. Gözlerinde hep o adsız ülkenin özlemi bilinçin bir kenarına geçmiş yıllar öncesi sürgün tazelenir. Gözlerde ki arayış ve yüreklerdeki özlem yıllar önceki sürgün insanıyla bütünleşir.

O diyarda yarım asırlık sürece tanıklık etmiş bir insanın yaşamı.

SÜRGÜN DÖNÜŞÜ

Ben sürgünde doğdum. Dersim isyanında bizim evden yedi kişi öldürülerek babam ve iki çocuğu Bolu'ya sürgün edilmiş. Bu katliamda, babamın ilk eşini altı çocuğuyla beraber katlediyorlar. Bir amcamın da bütün çocuklarıyla beraber hanesini yok ediyorlar, öbür amcam Balıkesir'e sürgün ediliyor. Babam sürgünde bir süre sonra evleniyor. Evlendiği kadın da Dersim katliamında iki çocuğu ve kocasını kaybediyor. Ben sürgünde doğuyorum, beş altı yaşıma kadar sürgünde büyüyorum. Annem ve babam pek Türkçe bilmemelerine rağmen zor bizimle hep Türkçe konuşuyorlardı. Ben altı yaşıma kadar Kürtçe bilmiyordum. Sürgünde bir ailelik ev, biraz arazi, bir çiftde öküz vermişlerdi. Ama babamın hep düşündüğü bir yer vardı. Sürekli dalıp dalıp giderdi. Bir şeylerin özlemi, arayışı vardı gözlerinde. Anlamadığımız dilde (Kürtçeyle) kendi kendine bir şeyler mırıldanırdı ve sonra bizi kucaklayarak uzaklarda çok güzel bir memleketimizin olduğunu, bir gün mutlaka oraya döneceğimizi anlatırdı.

Babam amcamın Balıkesir'de olduğunu çok sonradan öğrendi. Sürgündekilerin birbirleriyle görüşmeleri yasaktı. Her kardeşi ayrı bir il'e vermişlerdi. Kimsenin kimseden haberi yoktu. Biz bir akşam vakti gizlice amcamları görmeye gittik Balıkesir'e. Yolda giderken hep yıldızları seyrediyordum. Uzun bir yolculuktan sonra amcamın evine vardık. Babam ve amcamlar dakikalarca sarılıp ağlaştılar. Der-

sim yasak mıntıkaydı (bölgeydi). Sonra af çıktı ve babam çok sevinçli bir şekilde artık memleketeye döneceğimizi söyledi. "Bizim memleket çok güzel. Gidersek ceplerinize bol bol ceviz koyarsınız" derdi. Ben ceviz görmediğim için ne olduğunu bilmiyordum. Memleketeye baram havasıyla döndük. Fakat döndüğümüzde bazı köylere girmek hala yasaktı. İki yıl kadar Alan köyünde kaldık (Dewa alu). Elimizde hiç bir şeyimiz yoktu, her şeyi sürgünde bıraktık. Babam sıfırdan başlayarak yaşamı yeniden kurmaya başladı. Yasak kalktığında köyümüze taşındık. Sürgündekilerin çoğu köylerine geri dönmüşlerdi. Memleketim, bilmediğim yeni bir yerdi benim için. Zamanla her şeye alıştım, kendi dilimi (Kürtçeyi) de öğrendim. Yılların akışı içinde genç kız olup evlendim. Çocuklarım, torunlarım oldu. Şu anda 54 yaşındayım ve ikinci sürgünü yaşıyorum. Köyümüz Nisan 1995'te boşaldı. Bize sözlü olarak boşaltın demediler, fakat sürekli operasyon vardı. En az haftada bir de asker köyün etrafını çevirip evleri didik didik arıyordu. Köyün yakınındaki karakol, günün herhangi bir saatinde köyü yaylım ateşine tutuyordu. Gece yarısı köyün arkasındaki dağlara havan topu, roket atıyorlardı. Çocuklarımız bu seslerle irkilip korku içinde yaşıyorlardı. Karakol evden çıkışımızı, çeşmeden su alışımızı, hangi saatte nereye gidişimize kadar her şeyi kontrol ediyordu. Köyden 1 km. uzağa gitmek için onlardan izin alıyorduk. 94'ün sonbaharıydı. Buğdayı değirmene götürmek için merkez karakolundan ve köydeki karakoldan izin aldık. Bize "değirmenden unu getirirseniz karakola bırakın, her torba bitişinde gelip burdan alın" dediler. Gıda ambargosu vardı. Köylere yiyecek, ilaç vb. şeyler sokmuyorlardı. Zaten o bölgede iki köy vardı. Öbür köylerin hepsi boşaltılmıştı. Dağ, taş asker kaynıyordu. Evden dışarı adım atamıyorduk. Ambargodan güçlkle eve getirdiğimiz eşyalara gelip zorla el koyuyorlardı. "Teröristleri beslediğiniz gibi bizi de besleyeceksiniz" diyorlardı. Bu sebeplerle köy bir hafta içinde boşalmaya başladı. Her biri bir akrabasının yanına yerleşti. Taşınma sırasında beni çok etkileyen bir durum oldu. İnekleri yola koymuştuk, merkeze

MERCANDAN BİR KÖYLÜ

yakın bir yerde geçici bir süreyle kalacaktık. Epey yol yürüdükten sonra askeri konvoy geçti. Bu sırada inekler ürküp sağa- sola kaçtılar. İneğin biri yakın zamanda yavrulamıştı, danası henüz on günlüktü. İnekleri yolun kenarındaki ormanlığa sürdük. Konvoy geçene kadar bekledik. Bu arada dana başka yöne kaçmış, inek danasını arayıp duruyordu. Durmadan böğürüyordu. Ormanın içini epeyce aradık, bulamayınca inekleri sürdük. Gideceğimiz yere çok vardı. Yol boyunca inek çevresini yoklayıp, böğürüp duruyordu. Gideceğimiz yere dermeçatma yerleştik. İnek gece boyunca böğürüp durdu. Sabah inekleri otarmaya götürdüm. İnek hâla danasını arıyordu. Sonra koşmaya başladı. Ben ineği takip ediyorum, inek önde, ben arkada koşuyorum, yetişemiyorum. Epey koşuktan sonra dananın kaybolduğu yerde durdu. Sağını solunu kokladı, yeri koklayarak bir tepenin önüne kadar gitti. Güçlükle tepeyi tırmandı. Ben uzaktan izliyordum. Yerde bir şeyler yalayıp kokluyordu. İneğin yanına gittim, yerde sadece dört ayak ve bir deri vardı. Kurtlardan arta kalan parçaları topladım. İnek benden çare umar gibi arkamdan geliyordu.

Alay komutanlığından izin alarak, bütün köylüler köyü ziyarete gittik. Boşalttıktan üç ay sonraydı. Köye girerken herkes ağıtlarla ağlamaya başladı. Ekinler tarlalarda biçilmeden kalmıştı. Herkes evine gitti. Evlerin kapıları ardına kadar açık, içi bomboştu. Eve girdim, her odasını tek tek gezdim. Nice misafir ağırlamıştık bu evde. Oniki kişilik bu ev bomboştu şu an. Kapıları özenle kapatım. Evin gölgesine oturdum. Bütün geçmişim gözlerimin önünden bir gelip geçti. Sürgün dönüşü çocukluğum, genç kız olarak köye gelin gelişim, dünyaya getirdiğim ilk çocuğumun sevinçi, toprağa verdiğim emek, acısıyla tatlısıyla bu köyde geçirdiğim ömrüm gelip geçti gözlerimin önünden. Akşam merkeze döndük. Köye son gidişim oldu. Bunca yıl herşeyimizi paylaştığımız insanların her biri başka yere savruldu. Biz İstanbul'a geldik. Hiç görmediğim, tanımadığım bu kentte ikinci sürgünü yaşıyorum.

Ben Ovacık- Mercan köyünderim. Daha doğrusu Mercan bir vadi, harika bir tabiat güzelliğine sahip. Birkaç tane köy var, bir tarafı Munzur Dağı, diğer tarafı alabildiğine ormanlık alan, içinden Mercan Çayı akar. Köylerimiz birbirine yakın mesafede. Genellikle çay kenarında meyve ağaçları ve ceviz ağaçlarıyla kaplı ve meşhurdur da.

Ekim ayıydı, sabah kalktığımızda her taraf asker tarafından sarılmıştı. Saat 9'a doğru, bize, "evlerinizden dışarı çıkın" dediler. Hiç bir şey almamıza müsaade etmediler. Sonra evlerimiz yakıldı, bizi köye yakın bir yerde toplamışlardı, etrafımızda askerler vardı. Hiç birşey yapamadık, yanan evlerimize bakıyorduk. Önemli gördüğüm bir olayı anlatmak istiyorum. Askerler evlere girip hem arama yapıyordu, sonra da yakıyorlardı. Köyümüzde durumu bize göre iyi olan bir aile vardı. Onların evinde epeyce altın bilezik olduğunu biliyorduk. Sandıkta olduğu için alamamışlardı. Evlerimizin yakılacağı aklımıza gelmediği için kimse böyle birşey düşünmemişti. Askerler arama yaparken, askerın biri altınları alıyor. Askerler yasak bölgedeki köylere gidiyor ve O asker rahat etmemiş olacak ki, orada altınları bir köylüye veriyor, yaktığı evi tarif ediyor; "bunları ordan aldım, ne olur götür geri ver" diyerek o köyden birine vermişti. O da getirdi sahibine teslim etti. Tabii bu istisna. Hepimizin evlerinde paramız da vardı altınlarımız da. Yandı mı onlar mı götürdü bilemiyorum.

Sonra yaklaşık dört yüz kişi savcılığa dilekçe verdik. Köylerimizin zarar ziyani için tespit istedik. Bu isteğimiz geri çevrildi. Köyümüzden bir iki kişi halen uğraşiyor, sonuç almış değiliz. Güya zararlarımız ödenecekti. Hiçbir şey verilmedi. Bizim köylülerden bir kısmı hala Ovacık'ta prefabrik evlerde kalıyor. Bizler de İstanbul'a geldik; rahat değilim, ev kirası ödemek, iş bulmak zor, perperişanız; ne olacak bilemiyorum.

Dersim güzeldir oğlum, şirindir, ölülerimiz orada yatıyor, emeğimi orada bıraktım biliyorsun. Köylerimize geri dönmemiz yasaktır. Bırakmıyorlar, yoksa bu gün gider, yeniden evimi yapar, içinde otururum. Çiftçilik yaparım. İstanbul bize göre değil, suya bile para veriyoruz, zoruma gidiyor burada yaşamak....

“Komutan bey, biz silah almayız, hiçbir köylünün de silah almaya niyeti yoktur.”

Halil amca* anlatıyor.

1995 sonbaharıydı. Dersim'in yöresel kıyafetlerini hazırlamakla meşgulüz. Eylülün ortalarında Dersimli stilist genç bir bayanla tanışıyoruz. Çalışmalarımız hakkında bilgi edinince, bize yardımcı olabileceğini söyledi. Altınşehir'de oturan dedesinin evine iki arkadaş ve stilist Güllü ile birlikte -dedesinin yüzyıllık şalını da görmek için- yola koyuluyoruz. İstanbul metropolünü geride bırakarak, tozlu yollardan bir tepeyi aşıyoruz ve çoğunluğu nu Dersim'den gelen ailelerin oluşturduğu mahallenin girişinde, bahçe içindeki eve varıyoruz.

Kapının önündeki söğüt ağacının altına konulan bir divanın üzerine, yöresel desenli, el dokuma kilimler ve yaşıklardan ibaret hasta yatağında oturan, gözlüklü, 70-80 yaşlarındaki Halil amcayla tanışıyoruz.

Yanında, O'nu Dersim'den görmeye gelen kızkardeşi ile İstanbul'dan kızı ve hanımı, etrafındaki komşu kadınlarla yapılan hoş-beşten (halhatır sorma) sonra, konuşma özelliğini kısmen yitirmiş (yöre deyimi ile dili kırılmış) Halil amcaya dönüp ısrarla düşüncelerini öğrenmek istiyoruz.

Oradaki hava bir an bize geçmişte Dersim'de yaşadıklarımızı hatırlatıyor. Memleket özlemini burnumuzda tütercesine hissediyoruz. İlkini bizi pek umarsamayan Halil amca, ısrarlı ilgiyi hissedince konuşmaya başlıyor. Yatağının yanbaşı oturan eşinin elinde kırmızı renkli irt taş kehribar tesbihi görünce, arkadaş, tesbihleri biraz incelemek için izin istedi. Bunu duyan Halil amca, yıllarca beraber acılarını, sevinçlerini paylaştığı eşine, tipik bir Dersimli ev reisi edasıyla ses tonunu yükselterek; tespihi vermemesini emretti. Tekrar geri vereceğini söyleyince, Halil amca ısrarından vazgeçti. Arkadaşa bakması için tesbih verildi. İstanbul ve Dersim'deki yaşamları konusunda da düşüncelerini soran arkadaşımıza şu açıklamalarda bulundu;

Biz aleviyiz. Bu devlet bizi 38'de kırdı. Katanları sürgün etti. Sürgünlere o zaman yer gösteriyordu, toprak ve ev veriyordu. O yıllarda babam meraktan, üzüntüden öldü. 1980'de ikinci 38'i yaşadım. Ben o zaman köy muhtarıydım, Tunceli Valsi Kenan Güven'di. Devamlı askerî operasyonlarla bize yapmadıkları eziyeti bırakmadılar. Yıl 1986. Bir gün Kenan Güven köyümüze geldi. “Köyünüze cami yapacağım” dedi. Ben de, “biz aleviyiz, bize

camii lazım değil” dedim. Vali kızdı, “ben köye gelip temel atınca kurban kesin” dedi ve gitti. Aradan günler geçti. Çemizgezek Kaymakamı Orhan bey, bana haber gönderdi: “Vali temel atmaya gelince kurban kesmeyin” dedi. Ben de Vali temel atmaya geldiği gün kurban kesmedim. Vali kurbanı görmeyince bana, “neden kurban kesmedin” dedi. Ben de “koyunlarımız yok, satın almaya da gücüm yok” dedim. Vali çok sinirlendi. Temel atmadan çekip gitti. Aradan epey zaman geçmişti, bize haber geldi. Vali bütün köy muhtarlarıyla, Tunceli'nin İlçe Kaymakamlarıyla Çemizgezek'te bir toplantı yapacak ve köylülere silah dağıtılacak dendi. Oraya gidince yolda muhtarlara dedim ki; “kimse görüş belirtmesin. Ben konuşacağım”, sağ olsunlar beni sever ve dinlerdi. Dedim ki “silah almayı kabul ederseniz sorunlarımız daha çok büyür, bu iş bizim işimiz değil, ellerinin dikenini bizim ellerimizle çıkarmaya çalışıyorlar”.

Toplantıya gittik. Toplantıda Elazığ Kolordu Komutanı, Vali Kenan Güven, 7 ilçe Kaymakamı ve köy muhtarları vardık. Sıkıyönetim Komutanı, teröristleri vurmak ve can güvenliğimizi nasıl sağlamamız gerektiği, silahları nasıl kullanacağımız ve köy koruculuğu hakkında ne kadar para alacağımız konusunda epeyce atıp-tuttu. Arkasından Vali Kenan Güven söz aldı. Her köyde ne kadar kişi olduğunu tespit etmek için, muhtarların listesini hazırlayıp isim getirmemizi emretti. O sıra ben söz istedim. Dedim ki; “Komutan bey, biz silah almayız, hiçbir köylünün silah almaya niyeti yoktur” dedim. Diğer muhtarlara döndü, siz ne diyorsunuz. Muhtarlar hep birlikte, “Halil ağa doğru söylüyor, bizim niyetimiz yok” dediler. O arada Kenan Güven, “bunlar hep senin başının altından çıkıyor, elabaşı sensin, teröristlere yardım ediyorsun, cami işlemiyorsun, kurban kesmiyorsun, bunlar senin suçunu ağırlaştırıyor. Burnundan fitil fitil getireceğim” dedi. “Yarıdan tezi yok, mühürleri götür Elazığ Sıkıyönetim Komutanına teslim et” dedi. Ben de götürüp Elazığ'da teslim ederken bir hafta gözaltına aldılar ve işkence ettiler. Birakınca da “sağ kurtulacağınızı zannetme” diyerek tehdit ettiler. Köyüme döndüm. Evimi yükledim, buralara geldim. 1995'te köylerimiz yakıldı, insanların öldürüldü, göçler başladı. Geri dönüş de yok, yiyecek de verilmiyor. Merakımdan öleceğim, bu benim son sürgün ve son mülteçliğim. Gurbette ölmenin acısı içindeyim.

Halil GÜNDOĞDU

* Halil amca bu röportajdan kısa bir süre sonra öldü.

GÜNEŞ YONTAN ÇOCUKLARIN İNADI

Yaz da bitti. Güneş şimdi kendini naza çekme mevsimindedir. Bize ait coğrafyanın ısınmış toprakları üzerinde umudun huzurlu renkli kılıcıyla kar günlerinin fırtınalarına hazırlanıyoruz. Yeni mevsimin soğuk günleri yazdan kalma sahte renkleri bir bir gerçeğine dönüştürecek. Yaz esmerliğinin yalanı altından, geleceğin saf ve temiz renkleri fıskırca-
cak. İnancını yitirmemeye yemin etmiş güneş yontucuları, cüretkar sevda sözlerini sabır ve dirençle yontmaya çabalayacaklar. Kışa taşınan umut, Munzur kadar temiz, Dersim kadar namusludur.

Hayatı, fırtınalı günlere taşıma uğraşındaki çocuklar, geçmişin bereketli günlerini yeni mevsimin beyaz yorganı altında büyütmenin heyecanı içindedirler. Yüreğindeki yangının gözlerinden süzülen ışığı, karanlıklar ülkesindeki çoskulu günleri muştulamak için harlanmaktadır. Ölerək ölümsüzleşmenin akıllara durgunluk veren serüvenini yazmaktadır güneş yontucuları. Yanarak aydınlatmanın o muhteşem senfonisini notalamaktadırlar. Gecelerin keder gibi çoktuğu kentleri buz tutmuş kirpikleri ile izlemektedirler.

Yaz da bitti. Beyaz gelinliğini kuşanacak olan Dersim, düğün halayının en başındaki bıçkın bakışlı delikanlıların sevdasından kendini alamayacak. Nazlı sabahların uyku mahmurluğundan sıyrılıp güneş yontucularının güçlü kollarına bırakacak kendini Dersim. Hayat, ille de aşk ile, ille de kavga ile güzelleşecek. Düünden kalan, bütün hüznüleri dağıtacak olan özgürlüğe uzanan o uzun yoldaki ilk adımdır. O ilk adımdır ki, heyecanı doruklara taşıyan vazgeçilmez ve ertelenmez zorunluluk felsefesinin kavranmasıdır.

Güneş yontan çocuklar biziz. Yerkürenin bütün coğrafyalarında çokça gözyaşı döken bizleriz güneş yontucuları. Çalınmış ve esir alınmış günlerin sahibi olan bizleriz güneş yontucuları. Modern zamanların özgürlüğe hasret hayat yaratıcılarıyız. Kaçırılmış sabahlarımızı, parçalanmış akşamlarımızı yeniden bulmanın ve yeniden birleştirmenin tutkusundayız.

Güneşin bize doğduğuna inanmakla başlayacak her şey. Uzaktaki aydınlıkları parça parça yontarak yerküreye taşımakla ışıyacak gerçek. Özgürlük, gelecek üzerine umutları beslemekle büyüyecek. İçimizdeki özlemleri seslendirdiğçe, sabahların

sahipsiz olmadığını göreceğiz. Karda yankılanan türkülere kulak kabartın. Gözlerinizi beyazlıklar ülkesinin üzerinde gezinen ateş izlerine çevirin. Dünyanın üzerinde gezinmek değil, Dünyayı ellerimizde taşıma mevsimindeyiz. İnada inat güneş yontarak.

MUNZUR

Diren
bu dağlarda
kapatma yüzünü
sinme karanlıklara
bak efim Munzur'un kayalarında
efim, eyy anamın oğlu
Yürüyorlar üzerinde yol sanıp
durmadan
usanmadan

Diren
bu dağlarda
huzur yok
mutluluk yok
Ağıt yok
Yok dağların mor sümbülü yok
Yok Munzur'un süt beyaz karı yok
Haram sana
eyy anamın oğlu
kırık karı beyazlatmadan
kanlı çizmeleri sürmeden
sere sere gölgede yatmak

Diren
bu dağlarda
sert adımlarla
görsün akbabalar seni
görsün eyy anamın oğlu
Uyuma sere serpe

Haykır var gücünle
haykır da duysun
duysun da açsın
mor menekşeler, sümbüller
Doğsun güneş
Doğsun da gülsün Munzur

Hakkı Sığırcı

ŞİİRDE DERSİM DERSİM'DE ŞİİR

Kentleri anlatan şiirlerin genel yapısı incelendiğinde, temelde şu gerçeklikle karşılaşılacaktır. Ürünü ortaya koyan şairin, dünya görüşüne göre biçimlenir kent. Bu şiirlerde, kentin coğrafik yapısına ve kültürel mirasına göre bir tavır takınarak; kent ya yüceltilir, ya yerilir, ya zevksel bir mekanla bütünleştirilir ya da toplumsal bir patlamanın kalbi olarak görülür. Bu anlamda Dersim'e bakıldığında, Dersim'le ilgili şiirlerde söyledimiz anlamda ne bir yüceltme, ne bir yerme ne de hedonik bir altyapı vardır. Dersim'le ilgili şiirlerin alt yapısı ve öznelere, kaynağını "otuzyedici" ile "otuzsekiz" in trajik sonuçlarından alırlar. Bu trajik sonuca göre oluşur şiirler. Yani Dersim'in coğrafik yapısı, kültürel kalıtları, dağları, taşları, yeşillikleri, nehirleri, dereleri hep "otuzyedici" ve "otuzsekiz" trajedisiyle bütünleşerek yerleşir şiirlere.

Genel anlamda düşünüldüğünde, sonuçları itibarıyla Dersim'le aynı kaderi paylaşan bir çok bölge mevcuttur. Örneğin Zilan, Ağrı, Koçgiri gibi. Buralarda da yaşanan bir takım acı olaylar, bunun sonucunda gelen kıyımlar ve sürgün vardır. Ancak buralarda yaşanan gerçekler, şiirler için yüzeysel bir malzemedir sadece ve değinilip geçilmiştir.

Peki Dersim'i şiirlere taşıyan ve şiirlerde detaylandıran, çoğaltan asıl etken nedir? Bize göre Dersim'in uzun bir zaman dilimi içerisinde dışarıya kapalı olan kapıları, insanlar arasındaki bütünleşme ve kenetlenmeyi yoğunlaştırmıştır. Köylerin birbirleriyle olan ilişkileri sıcaktır, canlıdır. Ayrıca alevilikten gelen farklı bir dinsel altyapı vardır. Dedelerin, pirlerin, rehberlerin köy köy gezip, kardeşçe bir bağ kurmaları, insanların ortak hareket ve dayanışmalarında oldukça etkindir. İşte bu özellikler; Dersim hareketinin genişliği, süresi ve sonuçları hakkında yeterli ipuçlarını vermektedir. Bu ipuçları, canlı tanıklarla bütünleşerek, şiirsel altyapının malzemelerini oluştururlar.

Ayrıca yukardaki etkenlere şunu da eklemek mümkün. Hiroşima ve Nagazaki'nin sanatsal yönden anlamı neyse Dersim'in de odur. Guernica'nın sanatsal detayı neyse Dersim'in de

odur. Bu kentler/ bölgeler sonuçlarıyla düşünüldüğünde bir bitimi anlatmaktadırlar aynı zamanda. Nasıl ki Hiroşima ve Nagazaki'yle bir savaş noktalanmışsa, Guernica'yla İspanya sushmuşsa, Dersim'le de uzun bir sessizlik çökmüşür coğrafyaya. Yalnızca gözler ve onun altındaki anlam konuşmuştur. O halde konuşuralım şiiri.

Lorca olsaydı, bilirdi Dersim'in bir adının Guernica olduğunu! Belki bunu Picasso bile farketmemişti! Şimdi Couldwell olsaydı, bilirdi Dersim'de bir İspanya olduğunu!

Peki ya, nasıl anlatacaksınız. ANNA BARBARA KİSTLER'in kod adının KİNEM olduğunu!

Derler ki, O Anka kuşudur, bir daha geri gelmeyecek. Belki bu yüzden, Munzur'da her şafağın ardında bir pepuş kuşu söylenir. ⁽¹⁾

Dersim'le ilgili şiirlerin diğer kentlerle karşılaştırmasını yaparsak, Dersim'in adeta İstanbul'la yarıştığını görürüz. Hatta günümüz şairlerinin şiirlerinde, İstanbul'la başabaş bir çizgi izler Dersim. Şiirlerin çokluğu yanında, isimsel bir benzerlikte vardır bu iki yer arasında. Nazım, "Bir Şehir Rehberi" isimli şiirinde şöyle anlatır İstanbul'u...

Bu şehrin

basılır hep aynı şekilde

coğrafya kitaplarında resmi

Dört çeşit yazılır fakat

bu resmin altına ismi

Konstantiniyye Konstantinopol

Dersaadet İstanbul

"Dersim" isimli şiirine ise küçük bir açıklama ile girer Kemal Burkey. "Tunceli, toprağı kırmızıya, sarıya, mora çalan, yamaçları meşe ağaçlarıyla kaplı, irt yalçın dağlarla çevrelenmiş, içinde Munzur ve Harçık adında iki ırmak birleşen, altıbin nüfuslu, üç isimli bir kasabadır. Mameki, Kalan, Tunceli. Yani Mameki'den kalan Tunceli... Halkı sakındır. 'Kirve, hısım, aşiret çocukları'dır. İçinde iki büyük kışla vardır, "38"den kalma. İl oluşu daha sonraki bir tarihe rastlar. Tunceli bölgesinin eski adı "Dersim"dir. ⁽²⁾

Yeniden başa dönersek; şiirlerde yer alan kentlerin eski camii avluları, tarihi yapıları, çeşmeleri, mehtaplı geceleri, meyhaneleri, yosmaları vardır. Bu özellikler şiirler için zengin bir fon oluştururlar. Ahmet Hamdi Tanpınar "Bursa'da Zaman" şiirinde vurguladığımız özelliklerle donatmıştır şiirini. M. Niyazi Akıncıoğlu'nun "Edirne" şiirinde; mehtaplı geceleri, dal dal söğütleri, köprüleri vardır Edirne'nin. Ümit Yaşar'da ise Boğaziçinden başlayıp, Beyoğlu'na uzanan bir İstanbul vardır. Yine Orhan Veli'de biraz daha genişler İstanbul, Kapalıçarşı, Galata Köprüsü, Balık pazarını içerisine alır. Dersim'e bakıldığında ise ne camii avlusu, ne bir medrese, ne sevgilinin başını döndüren sırma saçlı kızlar ne de tarihi köprüler vardır. Burada barbarlıkla içece geçmiş uygarlığın kalıntıları, burada hüznün, burada vahşete düğünlenmiş ölüm vardır. Şiir ise bunların içerisinde çıkmaktadır.

En yoksul sürgün yıllarım Pülümür'de geçti.
Ne bir kaside anlatabilir bunu, ne bir gazel.
Pülümür'de görmedim bir tek güzel
Kürümüştü gitmişti hepsi açlıktan.
Ne yüzleri pembe şeftali rengi
Ne saçları sırma gibi tel tel.
Ne çay boyunda bir peri görürsün
Ne de bir maral çıkar ağaçlıktan⁽²⁾

Şiir, ağıtlara taşınan çocukların bedenlerinde, annelerin fistanına düşen başların ardında çıkmaktadır...

kırmızı benekli alabalıkların
parıltısıyla akışan Munzur ağıtını söyledi
sızısı al köpüğe vuran
ulaşmasını diye ağlamaları
dağ taş müfrezelere
taze taze gelinler
gözyaşlarını göletinde boğdular
titreyen elleriyle bebelerini
hala all boğaz'da kutu dere'sinde
uyuyan yankılarda iniltileri⁽⁴⁾

DEWRES

Haq be, helal bê, zerrê xo de zelaî bê,
Axwe ser sond bore, haq ra nêjdi bê,
Cûron u alem de haşt u delal bê,
Rocune des u di imani de hes kes de haşt bê

Kewraîne girana, goni pişkia pês ser,
Sona ser, lew şemike ra nê, hên so ser,
Misaibine biraina, mestikine yi zerre,
Herne ra lew ke, bice cimunê xu ser

Qerxa de mewe, verg de mevirezne ra,
Cimê tu çi de mebo, has ke mordemîne ra,
Mordem ke merd tene kuras tey beno,
Tac reseno asmen, tac adir de vesenê

Nasiat bo mi ra, tawai medecinc,
Dundile raştê tu yena, axwa zemzeme piro ke,
Venga haq de, venga roc de, venga dar'u kemer de,
Dinu ra ke bar kerda şia, axirete rehet bike.

Roştê haqî ama dina,
Alemê dina tede bi surela,
Qurbon kerd pêrunê rê kerd wila,
Wurce Muzir Bahai ser şime

Van qulê dina pêro rind bo,
Govend u cem de tewt kuyo,
Roca cernalê alem de,
Qirxleri ser şiero

Cem u cemat rindo,
Qic u pil wa'u biraw,
Cennet cehenem na dina de ro,
Wurce Muzir Bahai ser şime

Kam ke aslê xu nas nêkeno,
Roştê dina ra dîr maneno,
Hardê xu şao, hewrê xu puko,
Qirxleri ser şiero

Qul u cemat rêlewe amo,
Kuto tewt cem gire dano,
Venga Pir Sultan Xızır dano,
Wurce Muzir Bahai ser şime

Van derd u bela dîr şiero,
Zerrê mordemî je axwe zelaî bo,
Her kes jubin de haşt u delal bo,
Qirxleri ser şiero

Kemal Astore

(1) Götmeç Bir Uzun Öykü, Emir Ali Yağan, Piyâ Kitaplığı, 1995

(2) Dersim, Kemal Burkan, Toplum Yay. 1975

(3) Sürgün Şiirleri, Hasan İzzettin Dinamo, May Yay. 1975

(4) Yanardağ Savaşında, Aydın Özlürk, Ekin Yay. 1991

ARTIK ŞİİRLER ANLATMASIN DERSİM'İ

" Birer hazin iç çekiştir bütün soluklar
Ayrılıklar böyle mi başlar
Uzayıp gittikçe ben kıvrımında yolların
Göç olur Dersim
Vatansız kalır çocuklar"⁽¹⁾

Yüzlerimizi insana döndürüp, yüreklerimizi yeni seslerle, çoşuklarla, umutlarla dolduracağımız günler değil bu günler. Çünkü; bir yanımda postalımın altında "kurban"ın kanlı başıyla "şanlı" üniformasının fotoğrafı, bir yanımda sanki kana inatmış gibi mermerlere dökülen içki damlaları, bir yanımda demokrasi ve barış nidaları, bir yanımda özgürlük ve insan hakları sevdahları... Değil bu günler, güzel günler değil. Yine de sınırsızdır insanın düşünlülüğü. Ama her şeye rağmen, duyarlılığın üstüne iç burkulmasından sesler eklemeyi de geçiktiremiyor insan; duygusallığının daha bir ölçümsüz oluşunu da, daha bir better, daha bir vurgun oluşunu da...

Günlerdir haber bültenlerine kulak verip, yıllar öncesine, çocukluğuma akıyorum düşüncümde; yer, gök, ışık, su, dağ, ova, orman... ama birdenbire tarihi örselenmiş, resmi korkuların ürktüğü insan suretleri. Birdenbire oynadığı oyunu silah sesleriyle kesmeye hazır çocuk erçelliği. Birdenbire vatansız kılışım. Birdenbire İstanbul'da ben!..

"Son dönemde Tunceli'nin bazı ilçelerindeki köyler tamamen, bazıların da ise yüzde elli oranında boşalmalar tespit edildi..." Haberler bu benzeri. Demek ki hala göç oluyor Dersim ve hala vatansız kalıyor çocuklar... Peki bundan böyle şahikalar kimleri kucaklar oralarda? Kimlerin ayak izleri daha çok şiirsel durur böğürtlen dolu yamaçlarda, kimlerin?

"Zap taşar Dersim koyaklarından
sesleri kadife uçları mermi
ve günahına emanet edilmiş çocukların
adağıdır mermi çekirdekleri"⁽²⁾

Dersim'in kaderi kuşkusuz Gülvatan'dan ayrı değil. Ama peki, Dersim'in özeli ne? Ve ya Dersim'i özel kılan, insanın da toprağına benzemesi mi? Galibasız bu böyle. Çünkü, yıllar yılı işgaller sürüldü Dersim'in üstüne, "Yurt bağında bir ada, asiler yurdu olmaz" diye. 1937-38 ilk değildi. Osmanlı 19 yy. da ekonomik olarak açmazlara düştiğinde başına bela etmeyi belki ilk kez göze aldı Dersim'i. Yani daha öncesinden onbir kez daha kandan medet umdu. Ve göç denen buraklık Dersimli'nin yaşam serüveninden ayrı durmadı. 1987'de yaşadığı Dersimli tekrar göçü. Ne kadar sürer bilinmez ama, o günden sonra hep yaşayacak bu "kader"i Dersimli'nin acılar yorgunu yüreği; ama ö, yine de hep mağrur oldu. Mağrurluğu kibirden değildi, sadece onurdu namus bildiği. Hepsini bu.

"Çocukların dudaklarında acı bir yangın
Ellerinde oyuncak diye boş mermiler
Fırat'ın kollarına uzanmış da Munzur
Kızaltırmak diye türküler söyler"⁽³⁾

Değil miydi o, özel kanun yapan katiplerin ihtisas sahası? Değil miydi o, "il vilayet kanunları"? Değil miydi o "Dersim uzmanı" Alpdullah Alpdoğan?. Ve 70 bin can... ve Laç deresi... ve hırçınlığıyla kızıl kan akan Munzur...

"silinir kış cemre düşer toprağına
nergis açar, yaz olursun ülkem
izler bırak dağlara hükümler
ben ki döneceğim bir zaman
kül döner ateşine"⁽⁴⁾

Durup dururken değil, belki de bundandır hep karanlık kelimeler yapıyor kalemlerimize, hep olumsuzlukları dillendiriyor yüreklerimiz. Bilmeyorum ama, olumsuzluklar yana- çurpına ulaşırlar mı olumluluklara? Bunun hep böyle olması içimizi de dışımızı da karartır mı? Gül öpüştü sular oynasını, yar dudağını, yaprağın yeşil damarını yazmak düşmeyecek mi bizlere? Ama yok, daha, bir süre daha sevinçler yerine hüznüler asılı duracak yüzlerimize. Çünkü "her pepuq kendi dilinde öter en iyi"⁽⁵⁾ Ve insan en iyi kendi yarasını tanır.

Aynı coğrafyada yaşayıp da, sürekli kanayan halklar/uluslar vardır kuşkusuz. Ama benim yaram beni acıtıyor daha çok, beni ağlatıyor. "Sevgililer ağlarken de benzemeli birbirlerine"⁽⁶⁾ diyor şair, ama sevgili(m) sözcüğü gün be gün uzaklaşıyor sanki bizlere. Çünkü süngü uçları, ölümler, şivanlar düşüyor ömürlerimize, kendi ülkemizde göçler düşüyor, kendi ülkemizde mülteci olmak... Artık şiirler anlatmasın Dersim'i demek, belki çok iyimser, çok ütöpik, ama ne kadar gerçekçi ki? İnsanın vücudunda basit bir ağrı belirlediğinde bile, el, ihtiyattan uzak buluyor ağrıyan yeri. Ve bir de "Acı nedir ki kabuk bağlayınca unutulmuş yara"⁽⁷⁾ demeyi öğreniyor insan.

Şimdi, dün olduğu gibi bugün de eski bir öykü kadar uzak duruyor "insan" yüreğine Dersim.

"Bir uçtan bir uca Dersim hırçın ve güzel

Dersim eski öykü, Dersim o benim şövalye ülkem"⁽⁸⁾

Bir halkın acılarını anlatan, en çok o halkın ağıtları, türkülleri... değil midir? Ve ille de şiirleri değil mi? Acıları söyleyen şiirlerin söylenmemesini istemek neyi değiştirir ki şimdi? Belki de şiirleri en çok hüznüler besler. Ama ağrılar bir gün dîner diye, yine de söyleniyor şiirler. Yine de:

"Şimdi orda
Doğduğum toprakların doğusunda
Dersim'ce asi güneşler ışıtmakta
Bir sen yoksun diye ırmak ırmak
Munzur'ca kanamayı öğrendim
Bir ben
Kural bilmez çocukluğumla

Yine de bir başka umut ki
Yüzüm dağlara döner
dağlara
dağlara"⁽⁹⁾

- 1- A.C. Akyol (Şafağı Kirletilmemiş Ufuklar)
- 2- Murathan Mungan (Sahtiyan)
- 3- Adnan Yücel (Acıya Kurşun İşlemez)
- 4- Mehmet Çetin (Rüzgâr ve Gül İklimi)
- 5- Dersim Özdeyişi (Özgün E. Bulut'un şiirinden)
- 6- Özgün E. Bulut (Aşkın Gayrı Resmi Tarihi)
- 7- Aydın Öztürk (Ağıtlara Yazıldı Zaman)
- 8- Kemal Burkay (Dersim)
- 9- A.C. Akyol (Hüzündür Aşk)

ADETO TORE DERSİM II

DIXAZKAN İ NÊ

Ma dolıma ravêr i dixazkanî nê nusker dı. Rakotê na cinikê dı toranê ma ser o vînêtimê. Na rey i ki doman kî çetin ama se kenê ae dı sêkim.

Dêsım dı cinik kî pê mênê vane: Doman vê-rê moa xo dı çar asmo nêmerdı o, çar asmo nêmerdı ik wes o. Waxto kî çar asmo nêmerdı bi tamam löwi no. Hên inatn löya kenê kî doman kî lıwa qarşı ê mae dı kam kî vınet, doman hat ê i keş i ra sono. Taê çini a waxtê löynaise doman dı mexsus sonê qarşı ê camordan ê xırta dı vınde nê. Vane: "E kî laik bi ze i filan keş baql bo, ze i sewkan bo, ze i cigerli bo, mêrdı bo kî mesto- birro çüye xo her-keş serro bo". Mae kî sırê dı canı nê dı xas i wörd deste xo kî na kot ê can ê xora, caê doman dı lekı vecino. Waxt ê rakoteni dı newazanê kî kes pê heşo. Vane: "Dı hirê çini beşê. Key kî zaf milet heşa pe kî, çınkı kota buria ver, hende peheşaina i kesa, hendi herêy xelêşina".

Doman kî kot herey, decê maê kî zaf bî cinie dormey xeber i danê wıstöwriê. Vanê: "Bê veyva to daman i çetin ana. A waxt tı vıstöwriê ser ê xo sêmıga çebêr ra dana ra, vana: "Çenam, havala nê to peroinı bar ê xo barkerd şı, to cıra vışa. Qeret kî to kî so cı resı." Vıstöwriê cêrena cı, cına re vana: "Non biarê, ser ê naê ser o des o-dı leteı kerê bêrcim kelpe ver ê ceberi na eswetegı raxêleşo." ⁽¹⁾ Cini vatena vıstöwriê ê kenê nan anê kenê des o dı parçei dane cı. Vıstöwriê ê sona leçeganê veyva xo cena erzena xo ser non bena erzena kufik. Geganik cini dı kemera anê ser ê dı can ê dı danê jubin ro kî doman i röy bıaro. ⁽²⁾ Urcara tepa doman êno. Xora kî onca nê ama hen itıfat kenê kî vane: "Röybo herey bo, safaq ê sodir dı doman eno riye na dina. Çı kî ser ê na herd ê döwreş dı çıqa malugat kî esto lelera beno tera, terturê yabani, sono neçariê, milet sono kar gur ê xo, dina bena roşt, a sırê dı mutqal doman ik eno riye dina.

WEİKERDEN Â DOMANA

Doman kî ama rie dina hirê roc i vêsan ver-dane. vane: "Bumuso vesanie kî mesto bir ro damış to. ⁽³⁾ Sancı ê doman kî zaf bî maê rê vane:

"destê xo doman ser nı suji ê i / aê bonco to", maê dest nana domanı ser suji oncino aê, nare kî a mu-lıqdana. Qum ê verê der a anê kenê germ axmê ser ê pac a kênê damanı pişênê. Dı hirê roc pînê key kî nak kî gına waro, hurend a naki ra qon kî ame ê, paç vesnê nê balboa paç i nanê ser gon i hegile kenê. Hata kî çewreş ê xo nê neveca nê ve-zê ne teber. Camördara kes nınga xo i çei ne fino. Wortê döwê dı domanê çöwreş jura zedı kî bi, mao piê ni doman a xo jubin ra seveknanê. Kes xo nê asnêno jubin. Vane: "Xora kî xafil dı rastê jubin bi çöwres ê ni doman a kono pêsêr, doman benê çevsız, bene tulegin, arıra waxto kî rastê jubin bi, mao bo pi bo çiyê dı jubin buyurne." Mesela; pi ya wışıra deş, ya adır ge, ya lüle xo buyurnê, maê xo dısmala dı deşt bo, leçege ser e xo be buyurnê kî ni qusura ra düri bımane.

Endi na çe ê dı dergus i esta. Dergusê dı laik bî vane: "pıt" cênek i biyê vane: "pıt". Dergus ê zerê cei dı zaf wairê qedır qımet a. Çıkê warê cei a / o keno kewi. Laik hatê sinsıl ê derg kerdê ne re caê xo xelê berco. Hirê roc kî bi tamam awıki kenê maê ro sıt ê xo eno, maê domanı lawnê na.

Mulxê jü çei, "Kalık, Pırıkê, Laç, weyvı, torn.

Maê.

Xora sitê maê ki çinê bi dormê di çinika di binê vênênê a lawnê na naê rê vane: "siti maê". Domanê ki mao pi baxsê bi jû maê ra sit lit wau bira hasav benê. Waxtê zevezê azeva ki ama ma a ra pers kênê. Vane: "Doman ki nê di stma sit ê xo da ni hurdmêna?". Danoxina ma a na sirê di zaf muhim a. Çikê ni jubin re nê kune. Xora ki ju maê ra sit lito xer guna kona vilê ma a.

JÛ ÎO KI DOMANÊ XO NÊ BENÊ

Cini ki kê pê mendî, vendanê pir. Pir mao pi bê xiroz ê a cêno sono kok ê şilanê. Xiroji sêr î birneno, şilanê ra sıvîkê cira keno, gona xiroj keno sıvîkê ra. Sıvîkê namneno keno gilor, mavu pi werte a sıvîkero hirê rey veceno, duwa keno, cerenê ra enê çe. Xiroji pir beno çe. Sıvîkê mêrdî be cinia cenê, awuk ê nanê ser kenê wertê awukê, hirê heşt her roca çarsêmi ê kenê xoro. Sıvîkê kenê werte paçe di paki caedî kene herd.

Doman ki laik bi hawt sêri por cira nekenê. Sêra hawtinê di qirbanê kenê, vendanê pirê meqes a duwa keno por cira kenê.

Doman ki ama riê dina, mao pi cirê kınca qê nê cêno. Dijdia kincanê domana tirê nê anê danê pira. Ya ki mavu pira ber tae kes ê bin cirê kınca hêrnenê.

Doman ki ama riê dina. Sekênê eki laik bi, hurendira nê daranê wî, saca non î anê nanê ser,

keyki berba dijdia gosê doman ra ebi megesa civê cira kenê, kenê wertê noni dijdia danê maê. Maê ki qult kerd, vane: "Ma qose laik da to".

Serba nezêr î zernê porê laik ra dar dê kenê.

*Doman ki amê riyê dina e ki laik bi nanê di des rue tanê xo ser daranê wî pi ceber di konê zerî, owo ki laik gureto vano: "To girana ya lac ê to girano?" Pî vano: "Lacem girano". Na torî hîrê rey vanê, laik kenê derguse.

(1) Dersîm' de jû ekî kot tengî logme dormê xode danê kutik ke bivero a tengêra ra xelêso.

(2) Jû ekî kot tengî vane: "Sebî çe ne rîcaî Kemer qîlaşa ra sebî".

(3) Hen asêno kî, mîletê Dersîm verdî zaf vesanî ê dîya.

MEBERVE PITÊ MI MEBER VE!*

Dûrî ra dûrî vengê tîfangô yeno

Pitê mi nêwes o cizik nêceno

Meberve pitê mi meberve

Dismen bervîsê to hesneno

Dar u kemer dezîya mi ver vêseno

Qulva tarîye de qe sodir nêbeno

Meberve pitê mi meberve

Dismen bervîsê to hesneno!

Ax leminê bîye bîye

Pite mînê çewreşî rê bîye

Zalimî pile ma qirkerdê

Qize ma fişt lona tarîye

Vajî vajî eve hêşîriye vajî

Na tarî de çîna çîleka qajî

Veng ro pitê mi birîyo

Oli îne rê kî meverdo jûye aji

Ârêker: Hawar Tornêcengî

*Lawîkê Dêrsîmî/Şîwarê Çêriya Merdanê Çengê Dewlete

Sevgili Dersimliler,

Biz kimiz, Türk müyüz, Kürt müyüz, Arap mıyız kimiz, biz kimiz? Bir kısım arkadaşlarımız "biz Kürt değil aleviyiz", diyor. Bir kısım arkadaşlarımız da "biz alevi değil materyalistiz" diyor. Şimdi burada hangimiz doğruyu söylüyor. Her ikisi de yanılıyor; birincisi, Kürtlerin tarihini de, aleviliği de bilmiyor. Diğeri ise materyalizmi bilse de aleviliğin ne olduğunu bilmiyor. Ve birincisi daha dün dedesinin dara düşerken "Ax Kırmancıye" dediğini neden gözardı ediyor. Sevgili arkadaşlar, alevilik yirminci yüzyıl dedelerinin sünnilikten ödünç alarak ve şekil değiştirerek halka öğrettikleri tapınma ve dedeye tapma değildir. Bu gün **Hallacı Mansur, Fazullah Hurufi, Seyyit İmadeddin Nesimi** gibi bilgelerin öğretisini tozlanmış rafaların içinden çıkarıp halka anlatamazsak hiç bir zaman aleviliğin ne olduğunu öğrenemeyiz. Alevilik akli inança hırpalamak değildir. Alevilik halkı dar bir çerçeveye hapsedmek değildir. Alevilik günümüz dedelerinin bir dilenci gibi hakullah toplaması hiç değildir. Bugün hala dedelerinin hatta babalarının bile keramet gösterdiklerini anlatan zavallılar var. Alevilik, bilimin ve bilimsel deneylerin çürüttüğü her düşünceye karşıdır. Dedenin kerametine, dedenin okuyup üflemesine inanan hiç bir zaman alevi olamaz. Metafizik aydınlanma zeminini terk eden, emeğin karşı kanalında egemen güce katkı veren hiç bir zaman alevi olamaz.

Alevinin inancı varlıktır. Alevinin inancı emektir. Alevinin inancı zulme, sömürüye karşı koymaktır. Alevinin inancı adil paylaşımından yana olmaktadır. Kendi kişisel çıkarını toplumun çıkarının üzerinde tutan hiç bir zaman alevi olamaz. Alevilik sadece Ali'yi sevmek değildir. Alevilik evrende bulunan bütün canlı ve cansız varlıklara saygı ve sevgi göstermektir. Bugün bir alevi dedesinin oğlu olarak görüşlerim, bir insan, insan oluşu ile Kürt olsa ne olacak, Türk olsa ne olacak. Bir köylü, bir işçi, bir memur yoksulluk içinde yüzüyorsa, egemen güçler devletin kasasından trilyonlar götürürken, onların mulfak masrafını bile karşılamayan ücretli çok görülüyor. Adalet bunun neresinde.

Değerli Dersimli arkadaş, bugün görevin ezilenlerden yana olmaktadır, gücünün yettiği oranda mücadele devam et. Yerin, aydımın, demokratin ve devrimcinin yanında olmalıdır. Kavgan, ölüm makinelerinin imalatını ve satışını yapanlarla olmalıdır.

Dersimli Hayri Dede

ZAZALAR JAPONMUŞ!

Kürt rönesansçıları son beş yılda ürettikleri dil ve tarih teorileriyle, rehberleri Türk milliyetçilerine rahmet okutuyorlar.

Bundan yirmi yıl önce geleceği konuşurken, dil sorunu üzerine laf olsun diye çekişirdik. Sonuçta Zazacanın yetersiz bir dil olduğuna bizde ikna olur, Kürtçenin üstünlüğünü kabul eder, Kürtçe öğrenmeye çalışırdık. Ama yine de hazmedemedik. Bu durum bizde komplekse sebep olmuştu. Zamanla Zazacanın kendi başına bir dil, Zazaların kendi başına bir toplum olduğu gerçeği görüldü. Kürt milliyetçileri Zazayım diyeni hemen kontra ilan ettiler. Ve Zazaların Kürt olduğunu kanıtlamak için kart-kurt= Kürt teorilerine rahmet okutacak teoriler uydurdular. En ilginç şudur, "Med imparatorluğunda halkın dili Kürtçe idi, sakayda Zazaca konuşulurdu. Kürtçe ile Zazacanın arasındaki farkın sebebi budur. Zazaca saraylıların dili olduğu için daha kibardır. Fark budur. Yoksa Kürtçe ile Zazaca arasında fark yoktur. Bu teoriyi konuşmalarda çok dinledim. Dağ Türkü teorisine karşılık saraylı Zaza. Nasıl ama? Onöre edici değil mi? İşin kötüsü buna inanan Zazalarda az değil. Bunu ancak şöyle anlamak mümkün. "Zaten Zazaca yetersiz bir dil. Zazalarda inatçı ve aptaldır". Ama bir sürü iyi niyetli Kürdü'nün bu teoriye inanmasına ne demeli? Bu arkadaşlar bir an akıl edip de niçin sormuyorlar. Med dilinde bilinen kaç sözcük var? Sarayda konuşulan sözcükler hangileri, sokakta konuşulan sözcükler hangileridir? Bu sözcüklerin kaç Kürtçe, kaç Zazacadır? Med dilinin sözcüklerini hangi kitabede, hangi yazışmada, nerede? Bulan kim? Kazan kim? Hangi arkeolog, hangi dilci, hangi üniversite Medlerin Kürt olduğunu iddia etti? Bir diğer ilginçlik Zend Avestanın Kürtçe olduğu. Neredeymiş bu Zend Avesta? Hangi nüshasıymış? Orijinali nerededir. (Orijinal Zend Avestanın dilini dilciler henüz çözemedi.) İlginç değil mi? Aşkolsun. Med dilini, Zend Avestanın dilini çözen, Kürtçe olduğunu kanıtlayan Kürt rönesansçılarına insanlık çok şey borçludur.

Yanlış anlaşılmasın, Zazaların saraylı Medler dolayısıyla Kürt olmadığı kanıtlanmaya çalışmıyorum. Böyle güçlü teoriler çürütülemez. Niyetim milliyetçiliğin güzelliğini, sevimliliğini açığa çıkarmaktır.

Dergimizin 1. sayısında, tipik rönesansçı iddiaları sayın Faik Bulut'un kaleminden okuduk. Ben Faik Bulut'u sosyalist bilirdim. Meğer O'da rönesans cephesindeymiş. Gerçi sosyalistlerde bu konularda pek temiz sabıkaya sahip değildir ama milliyetçilerden daha temkinli oldukları bilinir.

Zazacanın Türkçe, Ermenice, Kürtçenin lehçesi; Zazaların, Türk, Ermeni, Kürtlerin bir kolu olduğu veya tartışmalarının neyle sonuçlanacağını biliyorum. Bu memlekette Kürtlerin Türk olmadığı çok tartışıldı. Yıllarca mahkemelerde Kürtlerin Türk olmadığı kanıtlanmaya çalışıldı. Varılan yeri biliyorduk. Zazaların böylesi traji-komik durumlarla düşmemesini diliyorum.

Zazaların kökenini araştırmaya, tartışmaya evet diyorum.

Faruk EREN

DERSİM ADININ ANLAMI VE YÖNETSEL DURUMU

Dersim sözcüğü "DER" (kapı), "SİM" (gümüş) sözcüklerinin yanyana gelmesinden oluşmuştur. Dersim sözcüğü "Gümüş Kapı" anlamına gelir. M.Ö. 6. yüzyıldan önce Yunan tarihçi ve coğrafyacılarını Dersim yöresine Daranis adı verdikleri ve Anadoluya ilişkin eski adlarının başında "DARANI" geldiği belirtilmektedir.

DARA. I. (Darius) döneminde (M.Ö. 521-486) İran'da Kızılmağa kadar Dersim'i de içine alacak alanlarda Pers egemenliği kuruldu. M.Ö. 519 yılında Pers Kralı Dara (Darius) Doğu Anadoluya sefer yapar. Doğu Anadolu ve Dersim'i fetheder. Dersim'in o zamanlarda Daranalıs adıyla anılması Dara ile ilişkisi olabilir. Çünkü Dara'dan önceki devirlerde Dersim'de böyle bir isme rastlanmaz. PTOLEMY'nin Dersim'i Daranalıs olarak kaydetmesi Dara'dan itibaren dir.

Bunun dışında Munzur dağlarını da içine alan ve geniş bir alana özgü olan Daranilas adının yüzyıllarca kullanıldığı ve Erzincan'a bağlı Tezean ilçesini kapsayan alana da DEXENA (Derksen) adıyla anıldığı Tercan'ın diğer adı olduğu Strabon'un COĞRAFYA adlı eserinde belirtilmektedir. Bazı kaynaklarda Tunceli yöresinin "DARANALIS" bazı kaynaklarda "DARANISSE" ve "DARANILIK" adı da kullanılmaktadır.

Tunceli yöresi çeşitli devirlerde çeşitli adlarla anılmıştır. Hititler zamanında Munzur dağlarının güney bölümüne "İŞUVA" (İSSÜVA), Çemizgezek çevresine ise ZUHMA Urartular döneminde TAMİŞKİŞ adı ile anılır. Kalan yöresine SOPHEN Urartular döneminde bugünkü Tunceli'yi kapsayan bölgeye SUPANİ adı ile anılmıştır. M.Ö. kullanılan adlardan biri de Mazgirt ve çevresini kapsayan bölgeye de "AKKİLİSİNE" olarak bilinmekte. Bugünkü Mazgirt'e bağlı Akkilise köyünün adı da büyük ihtimalle buradan gelmektedir.

Tunceli yöre halkı Roma ve Bizans dönemlerinde de yeni yerleşim birimlerinden ve eskiden kalan yer adları da bazı değişikliklere uğradığı da görülmüştür. Örneğin Hie-roplis olarak bilinen Çemizgezek, Bizans İmparatorluğu zamanında "TSİMİSCA" olarak değişmiştir. "TÇİMİSCA" Hozat'ın eski adı olmasına rağmen, bugünkü Çemizgezek'in esas adıdır. Yine Bizans İmparatorluğu zamanında HOZAN (KHOZAN) olarak, Urartular döneminde "HUZAN" Konton içinde HAZANİ olarak geçer. KHOZAN eski devirlerde PALAKHOHORİD ya da PALAHO-RİD, Çemizgezek (Tschimeh gezek), Kızıl Kilsa (pakh) kizil kilsa, Pertek pere- tek (köprülük), Çarsacak ise Tscharsandjak olarak da anılmıştır.

Dersim adının menşesinde Hazar denizinin güneyindeki Deylem bölgesinde yaşantılarını sürdüren Deylemlilerin Pers öncesi halklardan olup, Deylemliler 6. yüzyılda Deylemistan adıyla anılan yurtlarını sürekli olarak Arap, Fars ve Türk ordularına karşı korurlar. Bu direniş yıllar süresince, batıya göç etmelerine ve 1256 yılındaki Moğol işgaline kadar sürer. Moğolların önünde batıya göç eden bir kısım Deylemlilerin Dersim'e yerleştikleri sanılmaktadır.

İşte Dersimliler aşiretlerinin bulunduğu ve aşiretin bu bölgeye yerleşmesiyle kendi adını egemen kıldığı sanılır. Yunan tarihi ve coğrafyacılarının Dersim bölgesine DA-

RANİS adını verdikleri gibi Dara'nın BİSİTUN kitabelerinde bu havaliye ZUZA tabirinin Dersim yöresinde konuşulan kürtçe lehçesine ZAZA sözcüğünden geldiği muhtemeldir.

Tunceli çevresi 19. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı İmparatorluğunun resmî yazışmalarında yoğun olarak Dersim adıyla anılmaya başlamıştır. 1847 yılında Dersim sancağı Erzurum eyaletine, 1859 yılında Dersim sancağı'nın Harput eyaletine bağlandığından itibaren Dersim ve çevresi haritalarda gösterilmeye başlamıştır. Son yüzyıllarda Dersim denilince aşiretlerin toplamı olarak kabul edilir.

Tunceli ve çevresi geçmiş dönemlerde olduğu gibi, Osmanlılar zamanında da yer adları değişikliğine uğramıştır. Örneğin Pulur yerine Pülümür, Nazmyic, Akpazarı ve Ovacık gibi adlar kullanılmıştır.

* * *

1867'deki yönetsel bölünümde ise Tunceli ili sınırları içindeki Çarsacak (Akpazar ya da Peri) Kuzican (Pülümür), Ovacık ve Mazgirt kazaları, Erzurum vilayetinin Erzincan sancağına bağlıydı.

1877 Devlet Salnamesine göre, Kuzican, Ovacık ve Mazgirt, Erzurum vilayetinin Erzincan sancağı içinde yer almaktaydı. Çarsacak kazası ise, Mamuret ül-Aziz vilayetinin merkez sancağına bağlıydı. Osmanlı Devlet salnamesine göre ise Dersim sancağından oluşan bir vilayet olmuştu.

1892 yılında Devlet salnamesinin kayıtlarından Dersim'in yeniden sancak olduğu ve Mamuret ül-Aziz vilayetine bağlandığı anlaşılmaktadır. Bu dönemde Dersim sancağı, Hozat merkez kaza, Ovacık (Pulur), Çemizgezek, Çarsacak, Mazgirt, Kızılkilsa (Nazmiye) ve Pah kazalarından oluşmaktaydı. Kuzican kazası ise, 1892 yılında Erzurum vilayetinin Erzincan sancağına bağlıydı. Dersim sancağı, 1892'deki yönetsel durumunu 1903'e kadar büyük ölçüde korudu. Yalnız Pah kazası nahiye durumuna getirildi. 1896 yılında Devlet salnamesi, Dersim sancağında, Çarsacak kazasının toplam iki nahiyesi (Merkez ve Pertek) olduğu gibi 1916 ve 1918 yılında da herhangi bir yönetsel değişikliğe uğramadı.

Cumhuriyet döneminde ise bu değişimler devam etmiştir. Cumhuriyetten sonra il yapılan Dersim 1923'te ilçe yapılarak Elazığ'a bağlandı. 1936 yılında il yapıldı ve adı 2884 sayılı özel kanunla DERSİM adı TUNCELİ olarak değiştirildi.

Ali Kaya

Kaynakça:

- Urfalı Meteos Vekiyimamesi
- F. Schnader, Atlas de Geographie Historique, Paris 1896 Cartema 3.
- Joseph Sandaigran Histoje Documentaire Armenle Eges De Pogaisme 2. ç Roma 1957
- Dr. Hüseyin Dağtekin, Genel Tarih Atlas, Hrt, 38
- Son Teşkilat Millkiyyede Köylerin Adları sf. 329
- Hamit Zübeyir Kosay Pulur - Etnogafya ve Folklor Araştırmaları sf. 5
- Andreas Allgemeineir, Adreas Handatlas 1906 Leipzig st., 143-144
- Tarihsel Değişim Sürecinde Tunceli, Bilal Aksoy

Tunceli'ye destek açıklık grevi yaygınlaşıyor

Tunceli Kültür ve Dayanışma Derneğinin, Tunceli'de yaşanan köy boşaltma, yalın ve kerter uygulamaları gıda ambargosunu protesto etmek için ülke genelinde başlattığı açlık grevini, yeni kabullerini sürüyor. Açlık grevi yapan dernek şubelerine Kartal ve Avclar şubeleri de katıldı.

'Özel Tim, resmi eşkiya'

DYP Diyarbakır Milletvekili Salim Ensarioğlu Özel Tim'in, MHP ile ilişkisinin aşikâr olduğunu söyledi. Ensarioğlu Özel Tim'i paralı eşkiya olarak nitelendirdi

DYP GK Üyesi Ensarioğlu, MHP ile Özel Tim arasındaki bağın herkes tarafından bilindiğini ifade ederek, "Bunlar, tuncelilerde 'paralı eşkiya' değildir. O zaman

insarioğlu, 'Böylece gücümüzde sadece haber veriyor diye. Ama emniyet mesleği

Ensarioğlu, İçişleri Bakanı Nihat Metin'in köyle birer yok"larını örnek, "TC'nin İçişleri Bakanı'lıkta söyledim, MHP ile 'ikiyorum.' dedi. Ensarioğlu'nun Özal'da birinci Zeytin

EVR-ENSEL

Savaşın kanattığı yara: Göç

Devletle, özellikle köylere aramış yapılmış güncün, çam gözetiminde ve kontrolünde birleşti de dağ köylülerinin sorunları dağın, Marın, Sarı, Erzurum, Sivas ve Hakkâri gibi illerde olduğu gibi...

1992'den itibaren göç edenlerin sayısı arttı. Göç edenlerin çoğu köylüdür. Göç edenlerin çoğu köylüdür. Göç edenlerin çoğu köylüdür. Göç edenlerin çoğu köylüdür.

NET GÖÇ ORANI (Yüzdeler olarak)	1980-1985	1985-1990
İstanbul	513	114
Konya	48	104
Adana	70	108
Çanakkale	40	111
Erzurum	48	111
İzmir	55	91
Antalya	44	91
Samsun	16	50

'Dersim'e seferi çarlar zafer olmaz'

MANİSA / POLİTİKA - Tunceli (Dersim) Derneği Başkanı Çiğdem Çiğdem, CHP'nin Dersim'de yapılacak seferi çarlar zaferi için yaptığı açıklamaları eleştirdi. Çiğdem, "Dersim'in Türkiye'nin en zengin bölgelerinden biri olduğunu belirtti. Her yıl, ilçesinin nüfusunun yarısından fazlası dışarıya göçüyor. Dersim'in Türkiye'nin en zengin bölgelerinden biri olduğunu belirtti. Her yıl, ilçesinin nüfusunun yarısından fazlası dışarıya göçüyor.

İşte ambargonun belgesi

Dersim'de uzun süredir uygulanan ama yetkililerin inkar ettiği gıda ve malzeme ambargosu belgelendi. Yörede tüm sosyal yaşam askerin insafına terk edilmiş.

Yaklaşık üç yıl önce ve yerel yönetimlerin uyguladığı gıda ambargosunu protesto etmek için ülke genelinde başlattığı açlık grevini, yeni kabullerini sürüyor. Açlık grevi yapan dernek şubelerine Kartal ve Avclar şubeleri de katıldı.

İçişleri Bakanlığı'nın, Dersim'de uygulanan gıda ve malzeme ambargosunu belgelendi. Yörede tüm sosyal yaşam askerin insafına terk edilmiş.

Dersim'de uzun süredir uygulanan ama yetkililerin inkar ettiği gıda ve malzeme ambargosu belgelendi. Yörede tüm sosyal yaşam askerin insafına terk edilmiş.

Yeni Politika

27 TEMMUZ 1995 ÇARŞAM

GÜNEŞ

ET ve ET MAMÜLLERİ
SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.

HASAN GÜNEŞ

*Lokantalara, Otellere, Restaurantlara
Toptan Et Verilir.*

ÇUKURPAZAR No: 58 Aksaray - İSTANBUL TEL: (0212) 588 46 68 - 530 63 65

CEREN MATBAASI

*Kismet SALTİK
*KARTVİZİT * DAVETİYE
TÜM EŞANTİYONLAR
Her Türlü Matbaa İşleri*

*

İnebey Mah. İnkılap Cad. Emre İş Merkezi No: 53/25 Aksaray / İSTANBUL
Tel: (0212) 530 69 59

